

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

POLITIKOS MOKSLŲ BAKALAURO PROGRAMA

IGNAS BALZA
IV kurso studentas

**TAIKOS PALAIKymo OPERACIJŲ VAIDMUO STEBINT SMULKIŲJŲ
GINKLŲ PLITIMĄ KONFLIKTŲ ZONOSE**

BAKALAURO DARBAS

Darbo vadovė: Doc.dr. Margarita Šešelgytė

Vilnius, 2020

Bakalauro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....
(data)

.....
(v., pavardė)

.....
(parašas)

Bakalauro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....
(data)

.....
(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Bakalauro darbo recenzentas/ė:

.....
(v., pavardė)

Bakalauro darbo gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:
Komisijos nariai:

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Balza I., Taikos palaikymo operacijų vaidmuo stebint smulkiųjų ginklų plitimą konfliktų zonose:

Politikos mokslų specialybės, bakalauro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovas M. Šešelgytė - V., 2020 - 44 p.

Reikšminiai žodžiai: Smulkieji ginklai, vidiniai konfliktai, taikdariai, nevalstybiniai veikėjai, Jungtinių Tautų Organizacija

Pilietinis karas su dideliu skaičiumi įsitraukusių nevalstybinių veikėjų yra dominuojanti šiuolaikinio karo forma. Tokiame konflikte pigūs, lengvai įgyjami bei paprasti naudoti smulkieji ginklai yra pagrindinė naudojama ginkluotė, tad jų kontrolė yra svarbi konflikto suvaldymo sąlyga. Tačiau siekiant įgyvendinti efektyvias prevencijos priemones, yra būtina suvokti šių ginklų atsiradimo ir išplitimo įtampos regionuose priežastis. Konfliktų valstybėms pačioms negebant to daryti, darbas analizuoja tarptautinių taikos palaikymo misijų vaidmenį šiame procese. Kartu siekiama atsakyti kokie veiksniai apsunkina misijų galimybes įvardinti smulkiųjų ginklų patekimo į įtampos regionus būdus bei identifikuoti atsakingus veikėjus. Tyrimo objektas - Jungtinių Tautų Organizacijos taikos palaikymo misijos Kongo ir Malyje.

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas **“Taikos palaikymo operacijų vaidmuo stebint smulkiųjų ginklų plitimą konfliktų zonose”** yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Ignas Balza

Turinys

Įvadas	6
1. Literatūros apžvalga	8
2. Teorija	10
2.1. “Naujieji karai”	10
2.2. Smulkiųjų ginklų sukeliama iššūkių	12
2.3. Smulkiųjų ginklų prevencija - būtina taikdarystės sąlyga	14
2.3. Ginklų analizės strategija	15
3. Metodologija	17
4. MONUSCO vaidmuo stebint ginklų embargą	19
4.1. Santykis su embargo stebėtojais	22
4.2. Fiziniai iššūkių	23
4.3. Informacijos apsiuokėjimo iššūkių	25
4.3.1. Duomenų neišsamumas	26
4.3.2. Duomenų netikslumas	28
5. Taikdarius vaidmuo stebint teroristų Malyje ginklus	31
5.1. MINUSMA’i keliami uždaviniai	33
5.2. Turimi pajėgumai: Unikalus antiteroristinės žvalgybos vienetas	35
5.2.1 Santykis su vyriausybe	39
5.2.2. Santykis su embargo įgyvendinimą stebinčių grupe	40
Atvejų palyginimas	41
Išvados	43
Literatūros sąrašas	44
Summary	50
PRIEDAS 1	52
PRIEDAS 2	53

Įvadas

Apibrėždamas valstybės sampratą, Max Weber teigė, jog pastaroji yra vienintelė turinti legitimų galios ir prievartos monopolį, valstybė ir tik ji mėgaujasi teise naudoti prievartą, tačiau kartu turi atsakomybę išlaikyti fizinės prievartos monopolį savo sienų ribose.¹ Šis principas suponuoja prielaidą, jog valstybės yra pajėgios išlaikyti galią ir išlikti dominuojančia jėga apibrėžtoje teritorijoje. Tačiau samdinystės tradicija, privačių karinių ir saugumo kompanijų fenomenas (privatus verslas, siūlantis karines paslaugas), teroristų, sukilėlių bei įvairių kitų privačių kovotojų įvairialypis vaidmuo konfliktuose didina smurtą gebančių naudoti veikėjų skaičių, tad valstybių galios monopolis silpsta. Valstybių autonomijos irimas, nulemtas smurto sklaidos, iš esmės keičia karybos modelį. Dalis akademikų šį procesą, pasireiškiantį menkėjančia valstybių svarba bei augančiu nevalstybinių, į smurtą suinteresuotų veikėjų skaičiumi, vadina “naujųjų karų” epocha.²

Dėl silpstančios valstybės svarbos, tradicine laikoma konvencinio, tarpvalstybinio karo samprata tampa vis mažiau aktuali, ši yra pakeičiama dideliu skaičiumi išsisklaidžiusių mažo intensyvumo konfliktų, vykstančių valstybių viduje, kuriuose pagrindinį vaidmenį užima privatūs veikėjai. Šiame kontekste aukštųjų technologijų ginklai, kuriuos pagaminti ar įsigyti iš esmės gali tik valstybės, tampa vis mažiau reikšmingi, nes ne valstybės yra pagrindiniai šių karų veikėjai, daug svarbesnės ginkluolės charakteristikos tampa maža kaina bei lengvas prieinamumas, taigi karas iš esmės tampa pigiu reikalu. Dėl lengvo ginklų prieinamumo, žemos kainos bei valstybės negebėjimo kontroliuoti, į konfliktą įsitraukę veikėjai gali lengvai gauti bei prekiauti smulkiaisiais ginklais, kurie yra lengvi, pigūs bei, svarbiausia, paprasti naudoti. Dėl visų šių sąlygų, leidžiančių lengvai dalyvauti kare bei jį išlaikyti, smulkieji ginklai yra populiariausia ir daugeliu atveju vienintelė ginkluotė vadinamuosiuose “naujuosiuose” karuose. Neribotas jų paplitimas, anot “Naujųjų karų” teorijos autorių, yra svarbus konfliktų eskalacijos faktorius, nes lengva galimybė įgyti ginklą leidžia kiekvienam

¹ T. Waters, D. Waters “Max Weber in Weber's Rationalism and Modern Society”, *Palgrave*, 2015, p. 136

² H. Münkler “The New Wars” *Polity*, Cambridge, 2005, 74-98 p. ;
Mary Kaldor “New and old wars” *Polity Press*, Cambridge, 2006, 72-95 p.

suinteresuotajam naudoti jėgą ir smurtą. H. Münkler netgi vadina smulkiuosius ginklus naujuoju masinio naikinimo ginklu.³

Besikeičianti konfliktų dinamika natūraliai keičia konfliktų valdymą ir taikdarystės strategijas. Kuomet smulkieji ginklai tampa pagrindiniu konfliktų skatintoju, kova su jais kartu tampa būtina sąlyga konfliktų deeskalacijos ir taikos užtikrinimo procese. Tačiau valstybėse, negebančiose kontroliuoti smurtinių susidūrimų tarp individų ir išlaikyti prievartos monopolio, destruktinis smulkiųjų ginklų prieinamumo poveikis yra didžiausias, nes tai gilina visuomenės susipriešinimą, didina konflikto mastą bei dar labiau apsunkina valstybės gebėjimus atsistatyti ir atkurti galios monopolį. Besikeičiantis galių balansas, nulemtas didėjančio nevalstybinių veikėjų vaidmens kare, lemia, jog valstybės nėra pajėgios arba nėra linkusios pačios vykdyti aptariamų ginklų kontrolės, todėl randasi naujų strategijų šiai problemai spręsti. Valstybių negebėjimą tvarkytis su pilietiniais konfliktais rodo po šaltojo karo daugiau nei trigubai išaugęs tarptautinių taikos palaikymo operacijų ir humanitarinių intervencijų skaičius.⁴ Suvokiant, jog smulkiųjų ginklų kontrolė yra būtina sąlyga taikos užtikrinimo procese, šis darbas siekia apžvelgti tarptautinių taikos palaikymo misijų atsaką į šių ginklų plitimą konfliktų zonose. Akademiniame diskurse ši tema yra gan nemažai tyrinėta: Schulhofer-Wohl bei Sambanis,⁵ Joshua S. Goldstein⁶ ar Jamie Levin⁷ savo darbuose įrodo, jog taikdarių įsitraukimas į smulkiųjų ginklų kontrolę teigiamai prisideda prie konflikto suvaldymo. Tačiau pagrindinis autorių dėmesys yra taikdarių vykdomoms kovotojų nuginklavimo programoms ir konfiskuotų ginklų naikinimo aspektui. Ženkliai mažiau randama tyrimų, analizuojančių kitas taikdarių įgyvendinamas strategijas šioje srityje, ypač jų vaidmenį stebint naujų neteisėtų ginklų patekimą į konfliktų zoną bei identifikuojant šių tiekėjus. Susidaro įspūdis, jog taikos palaikymo misijos atlieka nesibaigiantį Sizifo darbą, nuolat iš kovotojų konfiskuodamos jų turimus smulkiuosius ginklus, tačiau ženkliai mažiau skirdamos dėmesio pirminiam

³ H. Münkler, 74-98 p.

⁴ M. Roser, M. Nagdy "Peacekeeping" *Our world in Data*, 2019 <<https://ourworldindata.org/peacekeeping>> Žiūrėta [2020-01-17]

⁵ Johan Schulhofer-Wohl, Nicholas Sambanis "Disarmament, Demobilization, and Reintegration Programs" *Fyris Tryck*, Sweden, 2010, 27-41 p.

⁶ Joshua S. Goldstein, "Winning the war on war: The decline of armed conflict worldwide", *Plume*, 2012

⁷ Jamie Levin, Dan Miodownik. "The Imperative to Explore the Impact of Disarmament on Peacemaking Efforts and Conflict Recurrence." *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 22.4, 2016, 347-356 p.

ginklų tiekimo šaltiniui. Reaguojant į tai, darbe siekiama įvertinti tarptautinių taikos palaikymo misijų svarbą analizuojant nelegalių smulkiųjų ginklų tiekimo kelius. Siekiama atsakyti ar šios misijos gali būti veikėjų, reikšmingai padedančiu išaiškinti aptariamų ginklų nevaržomo plitimo įtampos regionuose priežastis. Siekiant tai įgyvendinti, darbe analizuojamos Jungtinių Tautų Organizacijos misijos Kongo Demokratinėje Respublikoje bei Malyje, manant, jog šios tiksliausiai atspindės taikomą praktiką, nes abi veikia kontekstuose, kuriuose veikia didelis skaičius ginkluotų grupių, valstybė nėra pajėgi užtikrinti kontrolės, taip pat, abi yra tarp didžiausių ir daugiausia įsitraukusių šalių skaičiuojančių veikiančių misijų pasaulyje.⁸ Apžvelgiant pirminius susijusius šaltinius, tokius kaip misijų mandatai, šalių raportai ir kiti susiję dokumentai; apžvelgiant jau atlikus tyrimus šioje srityje bei atliekant kokybinius interviu su aptariamose misijose dirbančiais ekspertais, bus siekiama įvertinti tarptautinių taikos palaikymo misijų vaidmenį aiškinantis smulkiųjų ginklų plitimo priežastis bei atsakyti kokie veiksniai šią veiklą apsunkina.

1. Literatūros apžvalga

“Naujųjų karų” teorijos mąstytojų linija, pagrįste M. Kaldor bei H. Münkler, savo darbuose įrodo, jog pigi ir lengvai prieinama ginkluotė dominuoja šių dienų konfliktuose, tad smulkiųjų ginklų paplitimas ir nevaržomas prieinamumas yra svarbūs, karus skatinantys faktoriai. Šalia išvardytų autorių, akademinėje bendruomenėje sąsają tarp smulkiųjų ginklų prieinamumo ir konfliktų intensyvumo yra nagrinėję: N. Cooper⁹; Johan Schulhofer-Wohl ir Nicolas Sambanis¹⁰; J. Spear¹¹ ar M.D. Toft¹². Apibendrinant, visų šių akademikų ginama prielaida - lengvai prieinami smulkieji ginklai yra vienas pagrindinių nestabilumo šaltinių o ginkluotų grupių turimų ginklų eliminavimas - būtina

⁸ Permanent Mission of France to the United Nations, “Peacekeeping”, Ministry of Europe and Foreign Affairs of France, 2020, <<https://onu.delegfrance.org/Peacekeeping-10194>>, [Žiūrėta 2020 04]

⁹ Neil Cooper, “Putting Disarmament Back in the Frame, Review of International Studies” vol. 32, no. 2, 2006, 353–376 p.

¹⁰ Johan Schulhofer-Wohl, Nicholas Sambanis, 27-41 p.

¹¹ Joanna Spear, “The Disarmament and Demobilisation of Warring Factions in the Aftermath of Civil Wars: Key Implementation Issues” *Civil Wars*, vol. 2, no. 2, 1999, 1–22 p.

¹² Monica D. Toft, “Securing the Peace: The Durable Settlement of Civil Wars”, *Princeton University Press*, Princeton, NJ. 2009

sąlyga taikai. Šių dienų konfliktuose dominuojančių smulkiųjų ginklų kontrolė lemia pozityvius pokyčius siekiant taikos, tad tai svarbi taikdarystės sąlyga. Autorių darbai įrodo nevaržomo šių ginklų plitimo problemos aktualumą šiandienos karuose.

Reaguojant į besikeičiančią karų dinamiką, iš taikdarių vis labiau reikalaujama praktikų, orientuotų į smulkiųjų ginklų kontrolę, kaip būtinos sąlygos taikai pasiekti. Autorė Monika Hers bei vėliau Jamie Levin, analizavę nusiginklavimo programų atsiradimą bei įgyvendinimą JT taikos palaikymo misijose, teigia, jog per pastaruosius pora dešimtmečių įsivyravo nuostata, kad smulkieji ginklai yra vienas pagrindinių nestabilumo šaltinių o ginkluotų grupių turimų ginklų eliminavimas - būtina sąlyga taikai. Smulkiųjų ginklų kontrolė konfliktų zonose tapo vienu kertinių taikdarystės uždavinių. Kartu tiek JT, tiek regioninių tarptautinių organizacijų įgyvendinamos taikdarystės strategijos, įvairiose pasaulio dalyse, tapo orientuotos į kovotojų nuginklavimo ir valstybės galios monopolio atstatymą.¹³

Akademiniame diskurse į aptariamų ginklų kontrolę orientuotos taikdarių praktikos aptariamos gan plačiai bei įvairiapusiškai, tačiau pagrinde vertinama kovotojų nuginklavimo strategijos įgyvendinimo sėkmė. N.Marsh teigia, jog taikdarių vykdomos kovotojų nuginklavimo programos problemos nesprenžia, bet paskatina ginklų slepimą bei nelegalią prekybą į kitus konfliktų regionus. Bet vieši ginklų surinkimo ir vėliau naikinimo (dažniausia deginimo) renginiai turi teigiamą, simbolinę reikšmę vietos bendruomenėms.¹⁴ Jamie Levin 2016 metais užbaigtoje visos JT taikos palaikymo misijas apimančioje empirinėje analizėje teigia priešingai, sakydamas, jog kovotojų nuginklavimas yra veiksminga strategija: "Apibendrinant, yra koreliacija tarp šios strategijos įgyvendinimo ir taikos - tai svarbi civilinio karo nutraukimo sąlyga."¹⁵ Schulhofer-Wohl ir Sambanis itin išsamiai aptarė nusiginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos programos - laikomos pagrindiniu JT taikos palaikymo operacijų ramsčiu - rezultatus bei kylančius įgyvendinimo iššūkius.¹⁶ Pastaruosius akcentavo ir David

¹³ Monica Hers; Victoria Santos "The disconnect between arms control and DDR in peace processes", *Contemporary Security Policy*, 03 April, 40(2), 2019, 269 p. ; Jamie Levin, Dan Miodownik. "The Imperative to Explore the Impact of Disarmament on Peacemaking Efforts and Conflict Recurrence." *Peace Economics, Peace Science and Public Policy*, 22.4, 2016, 347-356 p.

¹⁴ Mike Bourne, Owen Greene "Governance and control of SALW after armed conflicts" Kn. "Small Arms, Crime and Conflict : Global Governance and the Threat of Armed Violence" 2011, 183-206 p.

¹⁵ Levin, Miodownik, 353 p.

¹⁶ Schulhofer-Wohl, Sambanis, 27-41 p.

Curran, analizavęs kovotojų nuginklavimo metu perimtų ginklų naikinimo strategijos ribotumus, menkai padedančius konflikto suvaldyme.¹⁷ Šios strategijos įgyvendinimą taip pat yra vertinęs autorius Joshua S. Goldstein.¹⁸ Taigi, akademiniam diskurse taikdarių vykdoma esamų ginklų skaičiaus mažinimo strategija, įvairiais būdais perimant iš vietos kovotojų turimus ginklus bei šiuos naikinant, yra gan plačiai aptarta. Tačiau autoriai Mike Bourne ir Owen Greene prideda, jog šalia smulkiųjų ginklų naikinimo, ne mažiau svarbus kontrolės uždavinys yra jų plitimo prevencija. Visgi, šie autoriai, vietoje tarptautinių taikos palaikymo misijų, orientuojasi į kitų veikėjų: vietos valdžios, kaimyninių valstybių ar regioninių organizacijų svarbą, siekiant stabdyti smulkiųjų ginklų plitimą.

Apskritai, vertinti taikdarių rolę, nelegalių smulkiųjų ginklų plitimo prevencijos veikloje, akademinėje literatūroje skiriama itin mažai dėmesio. Iš esamų tyrimų susidaro įspūdis, kad taikdarių veikla apsiriboja kovotojų nuginklavimo programų, anti-teroristinių operacijų ar kitos veiklos metu iš konflikto veikėjų perimtų ginklų naikinimu arba perdavimu vietos pajėgoms, iš esmės surinkimu ir sunaikinimu. Žymiai mažesnis dėmesys skiriamas priemonėms, kuriomis siekiama užkirsti kelią ginklų plitimui šiems dar iki patenkant į konfliktų zoną, identifikuojant už kovotojų ginklavimą atsakingus veikėjus bei išaiškinant neteisėtus tiekimo kelius. Apžvelgus taikos palaikymo misijų atliekamą smulkiųjų ginklų kontrolės veiklą vertinančią literatūrą, šiame darbe keliamą problemą - konfliktų zonose veikiančių tarptautinių taikos palaikymo misijų vaidmuo, smulkiųjų ginklų prevencijos srityje, akademinėje bei ekspertinėje literatūroje yra nepakankamai plačiai suvokiamas. Juntamas analizių trūkumas, vertinančių aptariamų misijų rolę aiškinantis didelio nelegalių smulkiųjų ginklų skaičiaus konfliktų zonose priežastis.

2. Teorija

2.1. „Naujieji karai“

Besikeičiant konfliktų dinamikai, smulkiųjų ginklų keliama iššūkių įtampos regionuose tampa vis labiau aktualūs. Robert'as Kaplan'as knygoje „The Coming

¹⁷ David Curran, „Muddling on through? Cosmopolitan peacekeeping and the protection of civilians“, *International Peacekeeping*, 24(1), 2017, 63-85 p.

¹⁸ Joshua S. Goldstein, „Winning the war on war: The decline of armed conflict worldwide“

Anarchy” teigia, jog destabilizuojančios pasėkmės, atsirandančios kartu su silpnėjančiomis valstybėmis, yra pagrindinis modernaus pasaulio pavojus, nes tradicine laikoma konvencinio karo strategija tampa pasenusi o galimybė naudoti fizinį smurtą privatizuojama nevalstybinių veikėjų.¹⁹ Akademinės “naujųjų karų” srovės atstovai taip pat ginčija, jog šių dienų karai vyksta smurto privatizacijos kontekste, atsirandančiame dėl menkėjančių valstybės pajėgumų išlaikyti kontrolę ir prievartos monopolį. Teorija, ginama M. Kaldor bei H. Münkler, remiasi logika, jog masinis konfliktų proveržis pastaraisiais dešimtmečiais yra Šaltojo karo pabaigos išdava, kuomet dingo didieji galios centrai, sugebėję valdyti mažo masto nesutarimus. Atsiradusį galios vakuumą siekia užpildyti įvairūs veikėjai, tampantys silpnėjančių valstybių konkurentais kovoje dėl galios.²⁰ Valstybių autonomijos erozija sukuria galimybes naujų, privačių veikėjų iškilimui. Tiek M. Kaldor, tiek H. Münkler mano, jog šis pokytis karyboje yra modernus post-šaltojo karo fenomenas, absoliučiai priešingas tam, kaip karas buvo suvokiamas iki tol. Ši karo forma, su dideliu skaičiumi išsisklaidžiusių mažo intensyvumo konfliktų, yra vadinama moderniuoju karo tipu arba “naujųjų karų” doktrina. Vienas šios mąstymo srovės atstovų - Martin Van Creveld - prideda, jog nevalstybinių veikėjų iškilimas yra esminis virsmas šių dienų karyboje, nulėmęs mažo intensyvumo vietinių konfliktų paplitimą, kaip prieštarą dideliame masiniam karui.²¹

Tačiau akademinėje literatūroje ši idėja nėra plačiai priimtina. Nemažai kritikų kaip Caroline Kennedy ar Thomas Waldman teigia, jog “naujųjų karų” idėja kenčia nuo “istorinės amnezijos”, anot jų, aptariamai karo bruožai gali apibūdinti daugelį pilietinių karų per visą istoriją, tad tai nėra kažkas unikalaus.²² Netgi XIX a. pradžios Clausewitz'o aistros, galimybės bei politikos trejybė, kuri, pasak M. Kaldor, yra nesuderinama su šių dienų karo dinamika, visapusiškai ir išsamiai interpretuota itin taikliai apibūdina šiuolaikinių karų kompleksumą. “Naujųjų karų” kritikai, cituodami Clausewitz'ą, įrodinėja, jog šis karo teorijos klasikas panašiai kaip ir šiuolaikiniai

¹⁹ Colin M. Fleming, “New of Old Wars? Debating a Clausewitzian Future”, *Journal of Strategic Studies*, 01 April 2009, Vol.32(2), p. 220

²⁰ Mary Kaldor, 72-95 p. ;
H. Münkler, 74-98 p.

²¹ Martin Van Creveld., “The transformation of war”, *The Free Press*, New York, 1991, 17-22 p.

²² C. Kennedy, Th. Waldman, “The changing nature of intrastate conflict and ‘new wars’”, Kn. Edward Newman”*Handbook of civil wars*”, *Routledge*, New York, 2014, 213-223 p.

autoriai kalbėjo apie nevalstybinių veikėjų vaidmenį kare. Tad akademinėje literatūroje diskusija tarp oponuojančių pusių vyksta ar šių dienų karo dinamika yra naujas ir unikalus šiuolaikinis fenomenas, ar nuo pat senųjų laikų vykstantys karai pasižymėjo panašia specifika.

Tačiau, atsiribojant nuo diskusijos dėl šios teorijos naujumo, karo teoretikai abiejose pusėse (nuo Kaldor iki C. Kennedy ir T.Waldman; nuo J. S. Goldstein iki S. Pinker)²³ sutaria, kad didieji galios centrai vis labiau blanksta, tarpvalstybiniai karai šiandieniniame pasaulyje tampa retenybe ir pagrinde yra kariaujama valstybių viduje tarp nevalstybių veikėjų, nepaisant to ar šie bruožai yra unikalūs mūsų laikmečiui ar karai pasižymėjo panašia dinamika ir anksčiau. Šiandieninis karas suvokiamas kaip vietinis, pilietinis konfliktas su daugybe įsitraukusių veikėjų, vedinų skirtingų interesų, šie karai yra palyginti pigūs, nes nevalstybiniai veikėjai neišgali naudoti aukštų technologijų ginklų o pagrinde kariaujama pigiais, lengvai įgyjamais ir paprastais naudoti ginklais. Šių ginklų plitimas įtampos regionuose didina konflikto mastą, leidžia kiekvienam suinteresuotajam imtis smurto bei apsunkina takaus sprendimo tikimybę.

2.2. Smulkiųjų ginklų sukeliama iššūkiai

Nors ginklas savaime tėra įrankis ir jo naudojimo mastas priklauso nuo to, kiek naudotojas, vedinas socialinių, politinių ar kitų priežasčių yra linkęs juo naudotis, tačiau, perfrazuojant JAV nacionalinę šaulių asociaciją, ginklas padidina į smurtą linkusio asmens galimybes daryti žalą kitiems, sukelia grandininę reakciją bei didina konflikto mastą.²⁴ Lengva galimybė įgyti ginklą tampa reikšmingu faktoriumi esant socialinei įtampai visuomenėje, kuomet ši yra susikaldžiusi etniniu, religiniu ar sektariniu požiūriu ir vyriausybė negeba ar nėra linkusi užtikrinti atskirų grupių apsaugos. M.Bourne argumentuoja, jog lengvas smulkiųjų ginklų prieinamumas padaro konfliktą labiau tikėtiną, pagilina visuomenės poliarizaciją bei didina smurto dispersiją, t.y. padidina veikėjų, galinčių naudoti smurtą skaičių, taip apsunkinant takaus konflikto sprendimo tikimybę.²⁵ Autorius N.Marsh mano, jog nėra linijinio “priežasties -

²³ Michael Mann, “Have wars and violence declined?” *Theory and Society*, 2018, Vol.47(1), 37-60 p.

²⁴ Michael Ashkenazi “What do natives know?” Kn. Owen Greene and Nic Marsh “Small Arms, Crime and Conflict : Global Governance and the Threat of Armed Violence” 2011, 229 p.

²⁵ Mike Bourne “Arming Conflict. The Proliferation of Small Arms”, *Palgrave*, UK, 2007, 206-236 p.

pasekmės” ryšio tarp ginklų prieinamumo ir konfliktų dinamikos, sąsaja tarp šių kintamųjų yra abipusė: socialinė situacija lemia kovotojų atsiradimą ir šių norą ginkluotis, kad galėtų įgyvendinti tam tikrą politinę strategiją.²⁶ Tačiau politinės, ekonominės galios sustiprinimas lemia poreikį tęsti ginklavinimąsi, idant išlaikyti pasiektą rezultatą. Ši ginklavinimosi spiralė didina įtampą ir santykyje su kitomis grupėmis sukuria saugumo dilemą, nes kiti skatinami ginkluotis, jog išlaikytų savo poziciją ar užsitikrintų saugumą, tad rezultate matome didėjančią kovotojų skaičių. Visuomenėse, kuriose galima įžvelgti galimą konfliktą, atsiranda užburto rato ryšys. Socialinė situacija skatina ginkluotis, tačiau kuo paprastesnės galimybės įgyti ginklą, tuo individas labiau linkęs įsitraukti į konfliktą siekiant status quo pokyčio, tad, anot autoriaus, yra gana komplikuota išskirti nepriklausomą kintamąjį. Matoma abipusė sąsaja tarp smulkiųjų ginklų prieinamumo ir konflikto dinamikos.²⁷ Tai patvirtina JT ekspertų grupė, sudaryta analizuoti iki tol menkai tirtą šių ginklų vaidmenį: “Smulkieji ginklai savaime nesukuria konfliktų, tačiau lengvas jų prieinamumas svariai prisideda prie konflikto paūmėjimo, padidinant jo mastą bei smurto naudojimo trukmę, skatinant smurto naudojimą vietoje taikaus konflikto sprendimo.”²⁸

Tačiau autorės V.Bartolucci ir A.Betsy, analizavusios aukštą nusikalstamumą lemiančias priežastis Neapolyje bei Nairobyje, teigia, jog galimybė įgyti ginklą nebūtinai reiškia konflikto proveržį tol, kol valstybinis aparatas pajėgus vykdyti prievartos kontrolę, prižiūrint smulkiųjų ginklų gamybą, cirkuliaciją ir jų patekimą į šalį.²⁹ Tą įrodo Kanados, Šveicarijos ar JAV pavyzdžiai, šalių, kuriose milijonai smulkiųjų ginklų yra plačiai laikomi civilių, tačiau tai nebūtinai lemia nestabilumą. Valstybėse, negebančiose išpildyti išvardytų sąlygų, valstybinė sistema silpsta, užleisdama galią kitiems veikėjams. Tokiame kontekste, anot “Naujųjų karų” teorijos, atsiranda sąlygos šešėlinės prekybos atsiradimui, ribos tarp oficialių saugumo struktūrų ir nevalstybinių veikėjų tampa sunkiai identifikuojamos, tad valstybė pati tampa

²⁶ Nic Marsh “The tools of insurgency: a review of the role of small arms and light weapons in warfare” Kn. O. Greene, N. Marsh “Small Arms, Crime and Conflict : Global Governance and the Threat of Armed Violence” 2011, 14 - 28 p.

²⁷ Ten pat 26p.

²⁸ UNITED NATIONS “Report of the Panel of Governmental Experts on Small Arms” (A/52/298), New York: United Nations, 1997

²⁹ Owen Greene and Ariel Macaspac Penetrante “Arms, private militias and fragile state dynamics” Kn. “Small Arms, Crime and Conflict : Global Governance and the Threat of Armed Violence” 2011, 138-160 p.

nepajėgi užkirsti tolimesnio smulkiųjų ginklų plitimo ir atsiranda poreikis kitų, išorės veikėjų įsitraukimui, idant suvaldyti aptariamus procesus bei stabilizuoti padėtį šalyje.³⁰ Todėl darbe ignoruojamos konfliktų ar post-konfliktų valstybių savarankiškos, į smulkiųjų ginklų plitimo prevenciją orientuotos pastangos, vietoje to, analizuojama kitų konfliktų zonose veikiančių veikėjų svarbą šiame procese.

2.3. Smulkiųjų ginklų prevencija - būtina taikdarystės sąlyga

Akademikų aptarta nuostata, jog nevaržomas aptariamų ginklų prieinamumas reikšmingai apsunkina siekį sumažinti konfliktų intensyvumą įlgainiui įsitvirtino ir tarptautinių organizacijų taikos palaikymo strategijose. 1995 m. tai pabrėžė Jungtinių Tautų Organizacijos (toliau JT) Generalinis Sekretorius Boutros Boutros-Ghali, kreipdamasis į JT Saugumo Tarybos (toliau JT ST) delegatus. Šis teigė: “Specialaus dėmesio reikalauja smulkieji ginklai, kurie yra atsakingi už didžiąją dalį aukų šių dienų konfliktuose. Pasaulis yra užlietas šiais ginklais o suvaldyti juos yra būtina...”³¹ Praėjus porai dešimtmečių, 2016 m. JT Generalinio Sekretoriaus raportas dėl nelegalios smulkiųjų ginklų prekybos pažymi, jog nevaržomas aptariamų ginklų prieinamumas lėmė per paskutinį dešimtmetį patrigubėjusį pilietinių karų skaičių pasaulyje.³² Anot JT sekretoriato, pastaraisiais dešimtmečiais pagrindiniai iššūkiai taikdariams yra susiję su besikeičiančia konfliktų specifika bei destruktiniu smulkiųjų ginklų poveikiu.³³ Reaguojant į besikeičiantį kontekstą, kuomet vidiniai pilietiniai karai vis labiau tapo tarptautiniu rūpesčiu, taikdarystės strategijos keitėsi apimdamos vis daugiau ilgalaikių įsipareigojimų mažinant smulkiųjų ginklų skaičių konfliktų ar post-konfliktų šalyse.

Bene pagrindinė taikdarių įgyvendinama priemonė šioje srityje yra kovotojų nuginklavimas ir konfiskuotų ginklų naikinimas - vienas nusiginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos programos aspektų. Autorius Robert Muggah pastebi, jog nuo 1989 metų faktiškai kiekviename JT taikos palaikymo misijos mandate yra

³⁰ Michael Brzoska, “New Wars Discourse in Germany”, *Journal of Peace Research*, (41-1), 2004, 113 p.

³¹ UNITED NATIONS “Report of the Secretary-General on the work of the organization. Supplement to an agenda for peace: Position paper of the Secretary-General on the occasion of the fiftieth anniversary of the United Nations”, New York, 1995

³² UNITED NATIONS Secretary-General “The illicit trade in small arms and light weapons in all its aspects”, New York: United Nations, 2016.

³³ United Nations Peacekeeping “Our History”, <<https://peacekeeping.un.org/en/our-history>> [Žiūrėta 2020-01-14]

nurodyta vykdyti priverstinį arba savanorišką kovotojų nuginklavimą, tikintis, jog tai padės spręsti vidinius, valstybių viduje vykstančius konfliktus.³⁴ 2005 m. JT Generalinis Sekretorius pateikė išaiškinimą, kad kovotojų nuginklavimas reiškia, jog taikdariai turi vykdyti: “Smulkiųjų ginklų surinkimą, dokumentavimą, užtikrinti jų kontrolę ir naikinimą.” Tai tapo būtinu sėkmingos taikos palaikymo operacijos aspektu.

Tad akivaizdu, jog į smulkiuosius ginklus orientuota veikla yra svarbi taikos palaikymo misijų atsakomybė, pagrinde surenkant (konfiskuojant iš kovotojų) ir naikinant šalyje cirkuliuojančius nelegalius smulkiuosius ginklus. Tačiau vien tik esamų ginklų skaičiaus mažinimas savaime nėra pakankama priemonė. Autorius M.Bourne argumentuoja, jog nuginklavimo metu pagrinde perimami seni, nebenaudojami ginklai, o pagrindinė ginkluotė išlieka kovotojų rankose.³⁵ Owen Greene kartu su kolegomis iš JT nuginklavimo tyrimų instituto pažymi, jog nepaisant to, kad taikdariai nukenksmina šimtus tūkstančių smulkiųjų ginklų įvairių programų bei operacijų metu, tačiau milžiniški kiekiai toliau cirkuliuoja konfliktų zonose dėl nelegalių ginklų tiekimo šaltinių nulemtu nuolatinio naujų ginklų įvežimo.³⁶ Todėl vien tik esamų, konfliktų zonoje cirkuliuojančių ginklų skaičiaus mažinimo strategija, šiuos surenkant bei naikinant, problemos nesprendžia, šalia to yra būtina kontroliuoti naujų, nelegalių smulkiųjų ginklų šaltinius ir įgyvendinti šių plitimo prevencines priemones. Tačiau, anot autorių, efektyviam atsakui bei kontrolei visų pirma būtina ginklų analizės veikla, idant suvokti neteisėtų ginklų plitimo priežastis ir identifikuoti atsakingus veikėjus.³⁷ Todėl darbe orientuojamasi tik į taikdarių atliekamą analizės darbą, būtiną tolimesniam efektyvių prevencinių priemonių įgyvendinimui.

2.3. Ginklų analizės strategija

Gan konkreti ir bene pagrindinė priemonė, kuria įmanoma atkurti ginklo istoriją ir tokiu būdu matyti kaip tam tikras ginklas atsirado tam tikroje vietoje, yra

³⁴ Robert Muggah "Negotiating Disarmament and Demobilisation: A Descriptive Review of the Evidence" *Colombia Internacional*, (77), 2013, 19-41 p.

³⁵ M. Bourne 194 p.

³⁶ Owen Greene "Overview Paper", Kn. The Scope and Implications of a Tracing Mechanism for Small Arms and Light Weapons", *UNIDIR*, Geneva:United Nations, 2002, vii p.

³⁷ Ten pat, 14-18 p. ;
Mike Bourne, 181-205 p.

sisteminis smulkiųjų ginklų žymėjimas, dokumentavimas ir sekimas. Iš esmės, tai kriminalinių tyrimų strategija, kuomet nusikaltimo metu rastą ginklą, tinkamai identifikavus, galima susieti su šio naudotoju, pardavėju bei gamintoju ir vėliau užtikrinti jų atsakomybę. Nepriklausomo smulkiųjų ginklų mokslinių tyrimų projekto “Small arms survey” tyrėjai teigia, jog ši strategija gali būti pritaikoma konfliktų zonose, siekiant identifikuoti šiose vietose cirkuliuojančių nelegalių smulkiųjų ginklų naudotojus, tiekėjus bei gamintojus. Ginklų sekimo strategija padeda ne tik išaiškinti nelegalių ginklų tiekimo kelius, identifikuoti atsakingus veikėjus, bet kartu tai vėliau prisideda prie kontrolės instrumentų stiprinimo.³⁸ Ginklo sekimas yra metodų visuma, skirta identifikuoti ginklą bei atsekti šį iki jo ištakų. Verta paminėti, jog absoliuti dauguma nelegalių smulkiųjų ginklų yra teisėtai gaminami sertifikuotų valstybinių gamintojų, tačiau dėl priežiūros sistemos silpnumo skirtinguose ginklo gyvavimo etapuose kyla nelegalios prekybos, išpuolių prieš nacionalinius ginkluotės sandėlius bei panašūs iššūkiai, lemiantys, jog ginklai patenka į įvairių veikėjų rankas, neturinčių teisėtai patvirtinto ryšio su jais. Siekiant to išvengti, yra naudojama ginklų žymėjimo bei sekimo strategija, kuri siekia identifikuoti sistemos spragas, atskleidžiant kuriuo gyvavimo metu bei koku būdu ginklai patenka į neteisėtą cirkuliaciją.

“Sisteminis nelegalios ginkluotės sekimas nuo gamybos taško iki paskutinio žinomo ginklo naudotojo pasitelkiamas siekiant identifikuoti vietą, laiką ir būdą kaip šis ginklas tapo nelegaliu bei atskleidžiant atsakingus veikėjus.³⁹ Tai vėliau leidžia teisingumo užtikrinimo organams tęsti tyrimą ir patraukti šiuos veikėjus atsakomybėn. Sisteminis smulkiųjų ginklų sekimas padeda suvokti itin didelio ginkluotės kiekio konfliktų zonose priežastis, sukuria galimybes atvirumui, skaidrumui bei atskaitomumui. Ši strategija yra efektyvus įrankis stebint smulkiųjų ginklų patekimą į konfliktų zonas, tai gali padėti įvardinti veikėjus, atsakingus už nevalstybinių kovotojų ginklavinimą. Taigi konfiskuotų ginklų analizė, įgyvendinant sisteminio ginklo sekimo strategiją, padeda suvokti nelegalių ginklų plitimo priežastis. Šis suvokimas būtinas efektyvios prevencijos bei kontrolės įgyvendinimui, t.y. svarbios taikdarystės sąlygos išpildymui.

³⁸ Small arms survey “Weapons Compass. Mapping Illicit Small Arms Flows in Africa”, *Small arms survey*, Geneva, 2019 <<http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/U-Reports/SAS-AU-Weapons-Compass.pdf>>

³⁹ United Nations Office for Disarmament Affairs, “Small arms:Tracing”, New York:United Nations, <<https://www.un.org/disarmament/convarms/small-arms-tracing/>>[Žiūrėta 2020-01-23]

Tačiau, konflikto valstybei pačiai negebant analizuoti nelegalių ginklų patekimo į šalį kelių, manoma, jog tarptautinė taikos palaikymo misija yra unikalus darinys, galintis tai daryti. Autorius Holger Anders, analizavęs JT taikos palaikymo misijų žvalgybinę veiklą, išskiria nuolatinį fizinį taikdarių buvimą konfliktų zonoje, leidžiantį taikdarius plačiai bei sistemingai rinkti duomenis apie konflikte veikiančius veikėjus dėl nuolatinio jų veiklos sekimo bei kasdienio susidūrimo su jais.⁴⁰ Kadangi konflikte veikiančių veikėjų turimų ginklų surinkimas ar konfiskavimas yra svarbi taikdarių veiklos dalis, šių ginklų dokumentavimas bei analizė, siekiant juos tarpusavy susieti, gali padėti identifikuoti nelegalių smulkiųjų ginklų plitimo priežastis, tokiu būdu vėliau prisidėti prie šių plitimo prevencijos. Turint galvoje unikalią tarptautinių taikos palaikymo misijų padėtį, nulemtą turimų pajėgumų bei fizinio buvimo šalyje, darbe keliama hipotezė, jog šie dariniai yra svarbus veikėjas, gebantis atskleisti nelegalių smulkiųjų ginklų plitimo priežastis savo veiklos zonose bei įvardinti už neteisėtų ginklų tiekimą atsakingus veikėjus.

Siekiant tai patikrinti, analizuojami šie atvejai: JT stabilizacijos misija Kongo Demokratinėje Respublikoje (MONUSCO) ir JT daugialypė integruota stabilizacijos misija Malyje (MINUSMA). Abu atvejai veikia kontekstuose, pasižyminčiuose įtampa visuomenėje, dideliu kovotojų skaičiumi bei valstybinio aparato silpnumu, tad šie atitinka aptartą ryšį, jog šiomis charakteristikomis pasižyminčiose šalyse neigiamas smulkiųjų ginklų prieinamumo poveikis yra didžiausias. Taip pat, tiek MONUSCO, tiek MINUSMA yra tarp pagrindinių aktyvių tarptautinių veikėjų šalyse. Kartu abi misijos yra vienos didžiausių, seniausiai veikiančių bei didžiausią skaičių įsitraukusių šalių skaičiuojančių taikos palaikymo misijų pasaulyje.⁴¹ Tai leidžia manyti, jog šie atvejai reprezentatyviai atspindės tarptautinių taikos palaikymo misijų svarbą stebint nelegalių smulkiųjų ginklų judėjimo kelius. Taip pat, atvejai iliustruos visų JT misijų naudojamas strategijas, taikomą praktiką bei kylančius iššūkius.

3. Metodologija

⁴⁰ Holger Anders "Monitoring illicit arms flows. The Role of UN Peacekeeping Operations", *Small Arms Survey*, Geneva, 2018, 4-6 p.

⁴¹ Permanent Mission of France to the United Nations, "Peacekeeping"

MONUSCO atvejo išskirtinumas yra, jog šios misijos veiklos šaliai yra taikomas tarptautinis JT Saugumo Tarybos nustatytas ginklų embargas.⁴² Kadangi darbo tyrimo objektas yra taikos palaikymo misijų vykdoma ginklų prevencijos veikla o vienas pagrindinių JT ST taikomų ginklų prevencijos įrankių yra tarptautinis ginklų embargas, todėl misijos įsitraukimas į pastarojo priežiūrą ir įgyvendinimą yra šio darbo interesas. Perimtų ginklų dokumentavimas ir analizė padeda suvokti nelegalios ginkluotės plitimo priežastis, tad kartu tai yra įrankis identifikuoti galimus embargo pažeidimus. Apžvelgiant misijos mandatą, su embargu susijusius dokumentus bei kitus pirminius šaltinius, siekiama atsakyti ar ši, perimtų ginklų analizės strategija, yra išnaudojama taikdarių veikloje stebint ginklų embargo įgyvendinimą, t.y. ar taikdariai analizuoja perimtus ginklus, jog įvardytų embargo pažeidėjus? JT misijos Malyje atveju, veiklos valstybei nėra taikomas tarptautinis ginklų embargas, vietoje to, yra įvestos sankcijos įvairioms šalyje veikiančioms teroristinėms grupuotėms. Tad darbe siekiama atsakyti ar tokiais aplinkybėmis veikianti misija pati imasi analizuoti smulkiųjų ginklų patekimo į šalį, šiuo atveju ar perimtų ginklų analizės strategija yra išnaudojama teroristų ginklų šaltinių identifikavimui.

Pirmiausia, dokumentų analizės būdu apžvelgiamas misijų įsitraukimas į smulkiųjų ginklų plitimo tiriamąją veiklą, išskiriant konkrečius šių veiklos būdus. Pradžioje identifikuojama kaip taikdariai perima kovotojų turimus ginklus, po to žiūrima kaip šie ginklai yra dokumentuojami, apžvelgiama kaip misijos struktūroje perimtų ginklų duomenys yra panaudojami ginklų analizės tikslais bei, galiausiai, apžvelgiama ar taikdariai pateikia viešas išvadas dėl nelegalių ginklų plitimo būdų bei už tai atsakingų veikėjų.

Taip pat, darbe siekiama išskirti konkrečius praktinius iššūkius, apsunkinančius taikdarių vaidmenį analizuojant ginklų plitimą jų veiklos zonose. Jog tai būtų galima padaryti, darbe atliekami kokybiniai interviu su ekspertais, turinčiais praktinės darbo patirties renkant, sisteminant bei analizuojant žvalgybinę informaciją aptariamose JT misijose. Respondentų klausiama apie taikos palaikymo misijų turimus duomenų rinkimo bei analizės pajėgumus, šioms keliamus uždavinius nelegalių ginklų tiekimo tinklų analizės aspektu bei bendradarbiavimą su kitais organais, idant identifikuoti veiksnius, stabdančius taikdarius nuo aktyvesnių nelegalių smulkiųjų ginklų plitimo

⁴² Stockholm International Peace Research Institute “Arms Embargoes”, Sweden, 2019 <<https://www.sipri.org/databases/embargoes>> [žiūrėta 2020-03-27]

tyrimų bei apsunkinančius šių galimybes įvardinti už konflikte kovojančių kovotojų ne teisėtą ginklavinimą atsakingus veikėjus.

4. MONUSCO vaidmuo stebint ginklų embargą

Kongo Demokratinė Respublika (toliau KDR) nuo pat nepriklausomybės išgyvena nuolatinius vidinius konfliktus, nulemtus nesutarimų dėl žemės bei gamtos išteklių, etninių skirtumų ar regionų atskirties. Nesutarimai tarp bendruomenių bei valstybės negebėjimas spręsti ginčų paskatino smurto protrūkius šalyje. Valstybei negebant užtikrinti apsaugos, išaugo ginklavinimosi poreikis savisaugos tikslams, tačiau kartu tai lėmė įvairių interesų vedinų ginkluotų grupių susiformavimą.⁴³ Šalia to, konflikto židiniu tapo pilietybės klausimas, nes dar kolonijiniais laikais KDR teritorijoje gyvenę Ruandos bei Burundžio tautybės žmonės, po šalies nepriklausomybės paskelbimo, negavo teisės į pilietybę ir buvo pripažinti užsieniečiais.⁴⁴ Tai sukėlė šių žmonių pasipiktinimą, kurį sustiprino 1994 m. prasidėjusio genocido Ruandoje nulemtas daugiau nei 3 milijonų pabėgėlių nusėdimas KDR rytinėje dalyje.⁴⁵ Augančią įtampą dar labiau paskatino kaimyninių Ruandos bei Ugandos vyriausybių parama vietos aktyvistams, tokiu būdu suformuodama ginkluotą opoziciją centrinei valdžiai. Šios priežastys lėmė didelį ginkluotų grupių susiformavimą šalyje. Šiandien vien rytinėje dalyje, kuri laikoma pagrindiniu įtampos regionu, skaičiuojama, jog veikia per 120 skirtingų ginkluotų grupių.⁴⁶

Tačiau konfliktų tyrimų organizacijos “Conflict armament research” bei Afrikos Didžiųjų Ežerų regiono smulkiųjų ginklų centro atliktos analizės rodo, jog masinis ginkluotų kovotojų iškilimas neapsėjo be regioninių bei tarptautinių veikėjų įsitraukimo.⁴⁷ Nors viešai deklaruojamas kaimyninių šalių dalyvavimas konflikte KDR

⁴³ Joshua Marks, “Bordere in name only: Arms Trafficking and Armed Groupd at the DRC-Sudan Border”, *Small arms survey*, Geneva, 2007, 23-25 p.

⁴⁴ Alexandra Novosselloff et al “Assessing the Effectiveness of the United Nations Mission in the DRC/ MONUC-MONUSCO”, Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, Norway, 2019, 39-43 p.

⁴⁵ Ten pat

⁴⁶ Jason Stears, “The Art of the Possible: MONUSCO’s New Mandate”, *New York University, Center on International Cooperation*, New York, 2018, 3 p.

⁴⁷ Elias Opongo “As assessment of illicit small arms and light weapons proliferation and fragility situations. The Democratic Republic of Congo”, *RECSA*, Kenya, 2012

baigėsi kartu su 2009 m. pasirašytu Pretoria taikos susitarimu, tačiau Uganda toliau remia įvairias sukilėlių grupes, Ruandos remiama M23 grupuotė išliko aktyvi iki pat 2013 m. o su Burundžio parama veikiančios liaudies pajėgos aktyvios dar ir dabar. Šalia to, ginkluotų grupių formavimąsi ir nelegalių ginklų tiekimą skatina aplink vykstantys konfliktai Sudane, Centrinėje Afrikos Respublikoje bei Libijoje, kurie tapo svarbiais nelegalios ginkluotės šaltiniais. Visa tai rodo problemos aktualumą KDR atveju.

Reaguojant į tai, JT Saugumo Taryba jau beveik du dešimtmečius yra įvedusi ginklų embargą šalyje veikiančioms ginkluotoms grupėms, siekiant sustabdyti nelegalių smulkiųjų ginklų plitimą.⁴⁸ Tačiau nuo pat pradžių šio įrankio įgyvendinimas susidūrė su galybe iššūkių, visų pirma dėl milžiniško šalies dydžio: KDR dydžiu yra daugiau nei du kartus didesnė už Vokietiją ir Prancūziją kartu sudėjus o šalyje gyvena per 80 milijonų žmonių.⁴⁹ Taip pat, dėl vietos pareigūnų menkų resursų bei gebėjimų vykdyti pasienio kontrolę. Kad tokiaime kontekste absoliutus ginklų judėjimo stebėjimas yra sunkiai tikėtinas patvirtina 2004 m. JT embargo stebėtojų raportas, kuriame teigiama: “9000 km ilgio menkai saugoma valstybės siena, kartu su nekontroliuojama oro erdve, nėra tinkama stebėti bei sekti nelegalių ginklų įvežimą, nekalbant jau apie šių kontrolę.⁵⁰ Nepaisant esamų sunkumų, JT taikos palaikymo misija yra aktyvi vykdant pasienio kontrolę, visgi, veikla apsiriboja tik rytine šalies dalimi. MONUSCO uždavinys yra prisidėti prie embargo įgyvendinimo, fiziškai stebint nelegalių smulkiųjų ginklų judėjimą rytinėje dalyje, kuomet, identifikavus kontrabandininkus, taikdariai yra įpareigoti konfiskuoti ginklus bei sunaikinti arba perduoti atsakingiems pareigūnams.⁵¹ Šio uždavinio įgyvendinimui pasitelkiama: vaizdo stebėjimas dronų pagalba⁵², transporto priemonių inspekcijos bei taikdarių budėjimas pasienio kirtimo postuose. Tačiau itin platus spektras iššūkių skatina abejoti pasienio stebėjimo galimybės užtikrinti absoliučią kontrolę bei suponuoja išvadą, jog visiškai sustabdyti nelegalių

⁴⁸ Mark Bromley, Paul Holtom, “Arms Transfers to the DRC: Assessing the system of arms transfer notifications”, *SIPRI*, Sweden, 2010, 2 p.

⁴⁹ Jason Stears, “The Art of the Possible: MONUSCO’s New Mandate”, *New York University, Center on International Cooperation*, New York, 2018, 3 p.

⁵⁰ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo” (S/2004/551), New York:United Nation, 2004, 10 p.

⁵¹ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2502 (2019)”, New York: United Nations, 2019, 38 straipsnis

⁵² UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Letter dated 22 January 2013 from the President of the Security Council addressed to the Secretary-General”, New York: United Nations, 2013

ginklų patekimo į šalį yra bene neįmanoma. Ne tik, kad sustabdyti, tačiau ir suvokti šių ginklų įvežimo masto. Geografinis pasiekiamumas, nulemtas milžiniško šalies dydžio, mažo gyventojų tankumo, didelį procentą teritorijos užimančių džiunglių bei kalnų masyvų, besikertančių upių bei itin prastos kelių infrastruktūros, apsunkina galimybes akylai stebėti ginkluotų kovotojų ir jų remėjų judėjimą.⁵³

Šalia sudėtingo konteksto, MONUSCO padėtį sunkina bedra JT finansų krizė, lemianti pastaraisiais metais nuosekliai mažinamą misijos biudžetą.⁵⁴ Patiriamas finansinis spaudimas apkarpė pajėgumus, per pastaruosius du metus misija buvo priversta uždaryti dalį savo bazių, tokiu būdu sumažinant prevencijos ir gebėjimo reaguoti pajėgumus. Net ir pagrindiniuose įtampos taškuose - šiaurės bei pietų Kivu regionuose - pajėgumai pastaraisiais metais buvo itin apriboti. Šiaurės Kivu regione 2018 m. buvo uždarytos penkios bazės, tad taikdariai prarado didelę dalį prevencijos ir gebėjimo reaguoti galimybių šiame regione.⁵⁵ Pietų Kivu regione, tais pačiais metais misija vertėsi turėdama vos du sraigtasparnius.⁵⁶ Tai ypač apsunkina misijos galimybes veikti, suvokiant prastos kelių infrastruktūros nulemtą taikdarių priklausymą nuo oro transporto. Tad pasienio kontrolė, kuri, nors ir apsiriboja tik rytų sienos stebėjimu, yra apsunkinama dėl resursų trūkumo, mažėjančio taikdarių skaičiaus, milžiniško šalies dydžio, kelių infrastruktūros ribotumo bei mobilumo iššūkių. Dėl visų šių sąlygų, ši taikdarių įgyvendinama priemonė apima tik dalį bendro vaizdo. Suvokiant taikdarių pajėgumų ribotumus, šalies dydį bei tai, jog konflikte veikia per 120 ginkluotų grupių, galima teigti, jog vien tik pasienio kontrolė yra nepakankama priemonė ne tik, kad absoliučiai stabdyti smulkiųjų ginklų patekimą į šalį, tačiau ir stebėti bei suvokti į šalį įvežamų ginklų mastą. Tai rodo, jog siekiant stebėti embargo įgyvendinimą bei identifikuoti galimus pažeidėjus yra būtinos papildomos priemonės.

Darbe keliama prielaida, jog tai gali būti taikdarių atliekamas sisteminis perimtų ginklų sekimas. Visgi, apžvelgus misijos mandatą bei JT ST rezoliucijas,

⁵³ Sovereign Wealth Fund Institute “Democratic Republic of Congo”, 2012, <<https://www.pwc.com/gx/en/transportation-logistics/publications/africa-infrastructure-investment/assets/drc.pdf>> [Žiūrėta 2020-02-13]

⁵⁴ UNITED NATIONS Secretary-General “United Nations in Severe Financial Crisis, Secretary-General Tells Fifth Committee Meeting on 2020 Budget, Stressing ‘Our Work and Our Reforms Are at Risk’”, New York: United Nations, 2019;
UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY “Financing of the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo”, New York: United Nations, 2019

⁵⁵ Alexandra Novosselloff et al 83 p.

⁵⁶ Ten pat 84 p.

kuriomis įvestas embargas, matoma, jog pirminė atsakomybė už galimų embargo pažeidimų išaiškinimą, atliekant nelegalių ginklų analizę, tenka ne šalyje veikiančiai taikos palaikymo misijai o atskirai sudarytam sankcijų komitetui, kuris informuoja Tarybą apie embargo įgyvendinimo procesą.⁵⁷ Šis komitetas formuoja ekspertų grupę, kuri dokumentuoja ir raportuoja apie embargo pažeidimus, tad būtent šiam organui o ne taikos palaikymo misijai tenka pirminė atsakomybė už galimų embargo pažeidimų analizę. Visgi, nepaisant to, jog mandatas neįpareigoja taikdarių analizuoti perimamų ginklų, šių svarba ginklų sekimo procese yra gana didelė. Misijai keliamas uždavinys dalintis turima informacija apie perimtą ginkluotę su embargo stebėtojų grupe. Kovotojų nuginklavimo programų, pasienio kontrolės, karinių operacijų ar kitos veiklos metu taikdariai perima ginkluotų grupių turimus ginklus o susijusi informacija turi būti perduodama embargo stebėtojams. Tad misijos atsakomybė yra perimti, sunaikinti ir perduoti susijusią informaciją, ši pagrinde apima tik sunaikintų ginklų skaičių bei ginkluotės tipą o tolimesnė tiriamoji veikla, susijusi su nelegalios ginkluotės tiekimo kelių ir atsakingų veikėjų išaiškinimu, yra palikta atskirai sudarytos stebėtojų grupės atsakomybei. Misija neturi mandato savarankiškai vykdyti tiriamosios veiklos, priešingai nei minėta grupė, kuri, rinkdama įkalčius bei įgyvendindama sisteminio ginklo sekimo strategiją, vykdo tyrimus dėl embargo pažeidimų bei siekia identifikuoti atsakingus veikėjus.

4.1. Santykis su embargo stebėtojais

Tad yra gana aiškus atsakomybių atskyrimas. JT ST pavedimu veikianti taikos palaikymo misija yra atribota nuo nelegalių smulkiųjų ginklų tiekimo kelių aiškinimosi bei atsakingų veikėjų identifikavimo. Vadovaujantis mandatu, misija turi būti labiau suinteresuota tokiais klausimais kaip kokio tipo smulkieji ginklai yra nelegaliai įvežti bei kiek jų yra atgabenta, paliekant nuošalyje klausimus, tokius kaip kas yra atsakingas už šių ginklų įvežimą bei kas turėtų būti įvardijami embargo pažeidėjais. Aiškintis iš kur nelegalūs ginklai atkeliauja yra išskirtinai embargo stebėtojų atsakomybė. Taikos palaikymo misijos ir ekspertų grupių mandatų suponuojama JT ST formuluojama loginė embargo monitoringo seka: taikdariai, įvairių operacijų metu perimtus ginklus suskaičiuoja, identifikuoja bei sunaikina. Perimtų ginklų duomenys: kiekis, tipas/

⁵⁷ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL “FACT SHEET ON THE 1533 DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO SANCTIONS COMMITTEE (2004)”, New York: United Nations, 2011

modelis, konfiskavimo data ir vieta turėtų būti perduodami ekspertams, kurie, sekdami ginklo istoriją, siekia atskleisti nelegalių smulkiųjų ginklų patekimo į šalį būdus.

Tačiau KDR atvejis rodo, jog nepaisant keliamų didelių uždavinių embargo stebėjimo organui, jis yra palyginti mažas (sudaro 4-6 žmonės) bei jam yra skiriami gana riboti biudžetai, tad šis sunkiai gali veikti savarankiškai ir yra priklausomas nuo taikos palaikymo misijos teikiamos paramos, jog galėtų išpildyti paskirtą mandatą.⁵⁸ Grupių raportuose matoma, jog misijų suteikiama informacija apie perimamus smulkiuosius ginklus yra vienas svarbiausių informacijos šaltinių. Nepaisant, jog taikdariai tiesiogiai nevykdo tiriamosios veiklos, jų suteikiama informacija yra esminė sąlyga, vėliau leidžianti kitiems JT organams tęsti tyrimą. Autorių Emilie LeBrun ir Christelle Rigual 2016 m. kokybinio interviu metodu apklausti ekspertai, atsakingi už embargo stebėjimą KDR, patvirtina fundamentalų taikos palaikymo misijos vaidmenį. Anot respondentų, šie yra priklausomi nuo šalyje veikiančios misijos ne tik dėl suteikiamos informacijos, bet kartu, jų darbas renkant įrodymus būtų neįmanomas be taikdarių teikiamos logistinės ir administracinės pagalbos bei užtikrinamos apsaugos. Tad, nors smulkiųjų ginklų plitimo tyrimai nėra taikos palaikymo misijai keliamas uždavinys, tačiau šios vaidmuo embargą stebinčio organo atliekamoje ginklų analizės veikloje yra didžiulis.⁵⁹ Nepaisant to, jog misijos mandatas nekelia ginklų analizės uždavinių, šis įpareigoja suteikti pagalbą tai atliekančiai ginklų embargo stebėtojų grupei, suteikiant logistinę paramą, užtikrinant apsaugą bei dalinantis turima informacija.⁶⁰ Taigi bendradarbiavimas su embargo stebėtojais yra bene vienintelis būdas, kuriuo misija prisideda prie nelegalių smulkiųjų ginklų plitimo analizės darbo, todėl toliau siekiama įvertinti kiek tai padeda suvokti jų plitimo priežastis.

4.2. Fiziniai iššūkiai

Bendradarbiavimo su embargą stebinčiais ekspertais aspektu, MONUSCO mandatas formuluoja tris uždavinius: suteikti logistinę paramą, užtikrinti apsaugą ir dalintis turima informacija. Tačiau jau aptartos misijos turimos galimybės fiziškai stebėti ginklų embargą, kartu skatina abejoti ir logistinės paramos bei apsaugos

⁵⁸ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo” (S/2019/469), New York: United Nations, 2019

⁵⁹ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2502 (2019)”, 39 straipsnis

⁶⁰ Ten pat

užtikrinimo galimybėmis. Galimybės išpildyti šias užduotis yra apsunkinamos dėl MONUSCO silpnėjančių pajėgumų, nulemtų regiono specifikai neadekvataus finansavimo. Kadangi embargo stebėtojai yra priklausomi nuo taikdarių suteikiamos logistinės paramos ir užtikrinamos apsaugos, misijos galimybių ribotumai apsunkina jų darbą ir sumažina sėkmę. Embargo stebėtojų raportuose teigiama, jog neadekvati logistinė parama, nulemta misijos ribotų pajėgumų, apsunkina galimybę veikti vietoje, renkant embargo pažeidimų įrodymus.⁶¹ Šalia logistinės paramos, misija tampa vis labiau nepajėgi užtikrinti ekspertų apsaugos. Tyrėjai sunkiai gali kliautis taikdarių suteikiama apsauga bei yra priversti rizikuoti, idant galėtų įvykdyti savo užduotis. 2017-2018 m. embargo monitoringo grupės pirmininkas Gregory Star, kalbėdamas apie darbo sąlygas bei tragiškus to meto įvykius, prilygino ekspertus kaubojams, nes šie rizikuojant priversti vykti į įtampos zonas, jog galėtų atlikti savo darbą, kadangi jiems nėra suteikiama tinkama apsauga.⁶² Tai iliustruoja 2017 m. kovo atvejis, kuomet embargo stebėjimo grupės tyrėjai Zaida Catalan ir Michael Sharp, kartu su vertėja Betu Tshintela, buvo pagrobti ir nužudyti, kuomet sekdami panaudotos ginkluotės duomenimis tyrė smurto protrūkį Kasai provincijoje.⁶³ Nepaisant mandatu nustatyto reikalavimo suteikti visą reikiamą pagalbą, MONUSCO taikdariai nesugebėjo užtikrinti šių ekspertų apsaugos. Šis pavyzdys rodo, jog pastarųjų metų JT ST sprendimai vis mažinti misijos dydį ⁶⁴ o kartu su tuo JT biudžeto komiteto sprendimas mažinti misijos biudžetą,⁶⁵ apsunkina galimybes įgyvendinti bendradarbiavimo su embargo stebėtojais atsakomybę, suteikiant jiems galimybes analizuoti ginklų patekimo į KDR priežastis. Taigi, fiziniai iššūkiai, su kuriais susiduria MONUSCO, apsunkina tiek pasienio stebėjimą, tiek apsunkina galimybes suteikti paramą embargo stebėtojams. O kadangi

⁶¹ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo”, New York:United Nations, 2019, 216 straipsnis

⁶² Colum Lynch “Congolese Cover-Up” Foreign Policy, 2018, <<https://foreignpolicy.com/2018/11/27/congolese-cover-up-un-congo-murder-zaida-catalan-michael-sharp/>> [Žiūrėta 2020-03]

⁶³ Ten pat

⁶⁴ UNITED NATIONS, “Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2502 (2019), Extends Mandate of Stabilization Mission in Democratic Republic of Congo”, New York: United Nations, 2019 <<https://www.un.org/press/en/2019/sc14059.doc.htm>>, [Žiūrėta 2020-03]

⁶⁵ UNITED NATIONS, “Fifth Committee Reviews Budget Proposal for Mission in Democratic Republic of Congo, Draft Resolution on Financing Interim Force in Lebanon also Introduced”, New York: United Nations, 2019, <<https://www.un.org/press/en/2019/gaab4324.doc.htm>> [Žiūrėta 2020-03]

šių darbo sėkmė yra priklausoma nuo taikdarių suteikiamos paramos, taigi misijos turimi riboti pajėgumai tiesiogiai veikia galimybę analizuoti nelegalių ginklų plitimą.

4.3. Informacijos apsikeitimo iššūkiai

Embargo stebėtojai priklausomi ne tik nuo fizinės paramos, tačiau ir nuo taikdarių suteikiamų duomenų. Tačiau mandato reikalavimas dalintis informacija yra gana nekonkretus ir įvairiai interpretuotinas. Mandate kalbama, jog ST „*skatina*“ informacijos apsikeitimą, kuri būtų „*svarbi*“ išpildant abiejų organų užduotis.⁶⁶ Tai formuluojama gana aptakiai, tiesiogiai neįvardinant kokia informacija yra laikoma „*svarbia*“ ir už kokių duomenų suteikimą yra atsakinga taikos palaikymo misija. To neįvardina ne tik, kad mandatas, bet ir ir kiti susiję dokumentai. JT Politikos ir taikos reikalų stiprinimo departamento išleistos gairės taikos palaikymo misijoms, aprašančios kaip šios turi vykdyti bendradarbiavimą su ekspertų grupėmis, taip pat konkrečiai nekalba kokią informaciją misijos turi pateikti ginklų sekimą vykdančioms ekspertų grupėms.⁶⁷ Galima pastebėti, jog iš esmės yra palikta patiems taikdariams nuspręsti ką galima laikyti „*svarbia*“ susijusia informacija. Tą patvirtina autorės Alix J. Boucher atlikti kokybiniai interviu su embargo stebėtojais ir taikos palaikymo misijos personalu. Šiuose matoma, jog taikdarių ir stebėtojų suvokimas ką laikyti „*svarbia*“ informacija nebūtinai sutampa ir embargo stebėtojų grupės gauna nepakankamą arba netikslią informaciją.⁶⁸

Pagrindinis stebėtojų interesas yra iš kovotojų konfiskuotų ar perimtų ginklų duomenys, tokie kaip modelis, konfiskavimo vieta, serijos numeris bei paskutinis žinomas naudotojas, nes tai leidžia vėliau tęsti tyrimą ir identifikuoti už kovotojų ginklavimą atsakingus veikėjus. Nors konfiskuotų ginklų dokumentaciją taikdariai vykdo ne tam, jog juos vėliau būtų galima analizuoti, pirminis ginklų dokumentacijos tikslas yra užtikrinti skaidrumą ir deklaruoti, jog visi konfiskuoti ginklai išties yra sunaikinti arba perduoti teisėtiems organams o nėra vėl diversifikuojami. Tačiau dokumentuojama informacija, jei ši yra tiksli, gali būti naudinga ginklo sekimo

⁶⁶ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2502 (2019)”, 39 straipsnis

⁶⁷ UNITED NATIONS Department of Political and Peacebuilding Affairs “Provisional Guidelines for DPKO Mission on support to Security Council Panels.”, New York: United Nations, 2010

⁶⁸ Alix J. Boucher “UN Panels of Experts and UN Peace Operations: Exploiting Synergies for Peacebuilding”, The Stimson Center, Washington, 2010, 37 p.

procesu.⁶⁹ Tad šalia logistinės paramos ir suteikiamos apsaugos, embargo stebėtojai yra priklausomi nuo misijų suteikiamos informacijos apie perimtą ginkluotę, nes remiantis šiais, galima matyti kokios grupuotės kokius ginkluotės tipus naudoja bei siejant juos tarpusavy, galima atsakyti kaip ginklai yra įgyjami. Tad taikdarių suteikiama informacija yra vienas svarbiausių stebėtojų informacijos šaltinių. Tačiau šios patikimumas bei išsamumas priklauso nuo taikdarių gebėjimų ir noro bendradarbiauti.

4.3.1. Duomenų neišsamumas

Nors perimtų ginklų duomenys yra pagrindinis embargą stebinčių ekspertų interesas, tačiau galimybė ją gauti nėra garantuota, nes nei misijos mandatu, nei kitais susijusiais dokumentais nėra formaliai įtvirtinta, jog ši informacija turi būti perduodama ekspertams. Šis procesas labiau priklausomas nuo taikos palaikymo misijų vadovybės geros valios ir noro bendradarbiauti. Vienas apklaustų embargo stebėtojų E. LeBrun ir C.Rigual analizėje teigė, jog duomenų rinkimas, bendradarbiaujant su misija, priklauso nuo “gerų asmeninių ryšių ir geros taikdarių valios”.⁷⁰ Kadangi nėra apibrėžto formato ir nustatytų reikalavimų, duomenų apsikėitimas ir bendradarbiavimas kiekvienu atveju veikia skirtingai priklausomai nuo konteksto. KDR atveju nei taikos palaikymo misijos mandatas, nei taikos palaikymo gairės, nei kiti susiję dokumentai nekalba apie konkrečius būdus, kaip misija turėtų prisidėti prie smulkiųjų ginklų sekimo veiklos. Abstrakti mandato formuluotė leidžia misijai varijuoti ir pačiai spręsti kiek ši yra linkusi suteikti perimtos ginkluotės duomenų. Vienas MONUSCO pareigūnų, Alix J. Boucher atliktoje analizėje, teigė, jog nesant aiškių gairių kaip ekspertų grupės ir taikdariai turi bendradarbiauti dalinantis turima informacija, misijos atstovai nejaučia politinio spaudimo ir nemato didelio intereso glaudžiai bendradarbiauti su embargą stebinčių ekspertų grupe, ypač todėl, jog šis bendradarbiavimas politiškai brangiai kainuoja jų santykyje su vietos valdžios pareigūnais.⁷¹ Aptariamame darbe kalbinti taikos palaikymo misijų atstovai mano, jog parama ir glaudus bendradarbiavimas su stebėtojų grupėmis apsunkina jų galimybes bendradarbiauti su vietos valdžia, ypač atvejais, kuomet ekspertų išvadose vietos pareigūnai įvardijami kaip atsakingieji už embargo

⁶⁹ Small arms survey “Shadows of war”, Small arms Survey, Geneva, 2009. 107- 133 p.

⁷⁰ Emilie LeBrun ir Christelle Rigual, “Monitoring UN Arms Embargoes. Observations from Panels of Experts”, Small Arms Survey, Geneva, 2016, 48 p.

⁷¹ Alix J. Boucher, 34 p.

pažeidimus.⁷² Tad taikdariai priversti balansuoti tarp sankcijų įgyvendinimo ir gerų santykių su vietos pareigūnais, būtinų įgyvendinant kitus mandato tikslus, susijusius su valstybės monopolio atstatymu bei valdymo reformomis.

Sunkiai būtų galima atsakyti kiek sėkmingai MONUSCO pavyksta balansuoti tarp šių dviejų. Turimi duomenys neleidžia daryti išvadų ar įtempti santykiai su vietos valdžia prisideda prie didesnio misijos išitraukimo į smulkiųjų ginklų sekimo veiklą. Tačiau galima matyti, jog kitose srityse misija nesibodėja kritikuoti vyriausybės kaltinant šią už įvairius nusikaltimus: MONUSCO 2017 metų strateginėje analizėje kritikavo vyriausybę: „...negebėjimas valdyti, nykstanti valstybės galia bei legitimumas, teisės viršenybės nebuvimas bei prastėjanti socio-ekonominė situacija išlieka pagrindiniai konfliktą skatinantys veiksniai.⁷³ Taip pat teigta, jog valstybės valdžia yra suinteresuota savo ir jai palankaus elito gerbūviu, rodydama menką susidomėjimą „užbaigti karus, kurie nekelia grėsmės valdžios išlikimui“⁷⁴ Žmogaus teisių srityje, MONUSCO personalas siekė pradėti tyrimą dėl manoma vyriausybės ginkluotų pajėgų karių vykdyto prievartavimų ir smurto prieš moteris protrūkio Kananga regione 2018 m., tačiau jiems nebuvo leista to daryti.⁷⁵ Šie pavyzdžiai rodo, jog misija geba sekti vyriausybės veikimą ir laikyti atsakingą už vykdomus nusikaltimus. Tad aptartas misijos ir vietos valdžios santykis suponuoja prielaidą, jog ir embargo monitoringo srityje misija turėtų būti linkusi vykdyti ginklų sekimo strategiją ir taikdarių turima informacija neužsilieka. Visgi, kaip rodo Alix J. Boucher kalbinto misijos pareigūno pavyzdys, misijos išitraukimas į embargo priežiūrą ir ginklų sekimą nėra nuoseklus ir priklauso nuo santykių su vietos valdžia.⁷⁶ Gana išskirtinis yra 2014 m. embargo stebėtojų raportas, kuriame, priešingai nei kituose, pabrėžta nepakankama misijos suteikta pagalba dalinantis turimais duomenimis.⁷⁷ Tai galima sieti su prieš tai metais vykdyta

⁷² Alix J. Boucher 3 p.

⁷³ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Special report of the Secretary-General on the strategic review of the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo”, (S/2017/826), New York: United Nations, 2017, 17 straipsnis

⁷⁴ Vogel Christoph, Stearns Jason K., “Kivu’s Intractable Security Conundrum, Revisited,” African Affairs, 2018, 6 p.

⁷⁵ Alexandra Novosselloff 94 p.

⁷⁶ Alix J. Boucher 35 p.

⁷⁷ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo”, New York: United Nations, 2014

jungtine MONUSCO ir vietos valdžios karine operacija prieš M23 karinę grupę, kuomet abu veikėjai koordinuojant veiksmus veikė išvien.⁷⁸

Vien šių pavyzdžių negana vertinti taikos palaikymo misijos ir ekspertų santykio, tačiau matoma, jog bendradarbiavimas nėra nuoseklus. Dėl neapibrėžtumo kokią informaciją taikdariai turi suteikti smulkiųjų ginklų sekimą vykdantiems ekspertams, MONUSCO pareigūnams palikta laisvė varijuoti koku lygiu įsitraukti į šią veiklą bei kiek informacijos perduoti. Jei nėra misijos pareigūnų politinės valios bendradarbiauti, atsiranda informacijos manipuliacijos ir nepilno perdavimo galimybė. Turimi duomenys tik patvirtina esant tokią galimybę, tačiau jie yra nepakankami daryti išvadų, jog tai realiai vyksta MONUSCO atveju.

4.3.2. Duomenų netikslumas

Nors ir esant glaudžiam abiejų organų bendradarbiavimui, išlieka taikdarių gebėjimų ir kompetencijų iššūkis. Atsakomybė už konfiskuotų ginklų inspekciją paprastai tenka misijos policijos daliniams.⁷⁹ Šių surinkta informacija vėliau yra perduodama duomenų analizės centrui, sisteminančiam misijos personalo surinktą informaciją saugumo klausimais, įskaitant perimtų smulkiųjų ginklų duomenis. Šis centras yra administracinio pobūdžio, jis nedalyvauja ginklų konfiskavimo metu o tik sistemina taikdarių pateikiamą informaciją, kurią vėliau perduoda embargo stebėtojams. Jei misijos policijos dalinių pateikiama informacija yra netiksli ar nepilna, centras jų negali patikrinti, tad perduodama informacija būna nepatikima. E.LeBrun ir C.Rigual analizėje apklausti embargo stebėtojai teigė, jog neretas atvejis, kuomet tai atsitinka, nes misijų nariai neturi reikiamų įgūdžių, tad perimti ginklai yra klaidingai identifikuojami bei netinkamai dokumentuojami o tai apsunkina tolimesnį tiriamąjį darbą.⁸⁰

Jog taikdarių nepakankami gebėjimai yra aktualus iššūkis MONUSCO atveju patvirtina faktas, jog misijos vadovybė nuosekliai skiria laiko ir resursų kelti už ginklų inspekcijas atsakingo personalo kompetencijas, pavedant tai daryti aptartam duomenų

⁷⁸ Stimson Center, Better World Campaign “Challenges and the Path Forward for MONUSCO”, 2016, <<https://betterworldcampaign.org/wp-content/uploads/2016/07/Stimson-BWC-MONUSCO-Paper-FINAL.pdf>> [Žiūrėta 2020-03]

⁷⁹ James Bevan, Glenn McDonald, “Weapons Tracing and Peace Support Operations. Theory or Practice?”, Small arms survey, Issue Brief, Number 4, March, 2012 7 p.

⁸⁰ Emilie LeBrun ir Christelle Rigual 24 p.

analizės centrui.⁸¹ Šalia administracinių užduočių, šis centras kartu reguliariai vykdo apmokymus bei ruošia gaires, siekiant praplėsti taikdarių žinias apie smulkiųjų ginklų tipus, apmoko taikdarius kaip konfiskuotas ginklas turi būti identifikuojamas, nustatomos jo charakteristikos bei kaip šis turi būti dokumentuojamas. Bet dėl palyginti trumpo besirotuojančių taikdarių ir misijos policininkų kontraktų, kurie daugiausia tęsiasi metus, bei plataus spektro kitų jiems tenkančių užduočių, sunkiai tikėtina, jog visi atsakingieji už ginklų perėmimą misijoje taptų ginklų identifikavimo specialistais. Nors po apmokymų jie ir geba identifikuoti ir dokumentuoti ginklą, tačiau jų kontraktas baigiasi ir atvykus naujam personalui apmokymų procesas vyksta iš naujo. Tą patvirtina Norvegijos tarptautinių santykių tyrimų instituto atlikta misijos veiklos analizė, kurioje teigiama, jog kompetencijų stoka atsiranda dėl nestruktūruoto patirties perdavimo tarp besirotuojančių taikdarių.⁸² Nors misijos organai savo iniciatyva vykdo taikdarių apmokymus, tačiau šių kontraktams pasibaigus ir atvykus į misiją naujiems, apmokymo procesas vyksta iš naujo, nėra sistemingo patirties perdavimo, tad duomenų apie cirkuliuojančius smulkiuosius ginklus rinkimo procesas yra nesklandus.

Oponuojant būtų galima teigti, jog prie taikos palaikymo prisidedančios šalys siunčia kompetetingą ir patirties turintį personalą, tad nepaisant nesklandaus patirties perdavimo, jie ir taip yra pajėgūs kokybiškai vykdyti ginklų dokumentavimą, nes tai yra darę jau anksčiau savo darbe. Visgi, bene žymiausias taikos palaikymo operacijų vertinimo dokumentas, vadinamasis Brahimi raportas, prieštarauja tam. Šiame dokumente taikdarių kompetencijų silpnėjimas siejamas su mažėjančiu stiprių ir išsivysčiusių valstybių įsitraukimu į taikos palaikymo veiklą.⁸³ Aukšto išsivystymo lygio valstybės linkusios labiau prisidėti finansiškai prie taikos palaikymo iniciatyvų, paliekant silpnosioms fiziškai siųsti savo karius ir personalą. Tai lemia paradoksą, jog stiprių valstybių kartu su finansinėmis injekcijomis keliami tikslai neretai būna sunkiai įgyvendinami dėl silpnųjų valstybių atstovų ribotų gebėjimų.⁸⁴ Praėjus daugiau nei dviems dešimtmečiams po Brahimi raporto paskelbimo, matomas tolimesnis stiprių

⁸¹ James Bevan "Revealing Provenance: Weapons Tracing during and after Conflict." Kn. Small Arms Survey "Shadows of War" Cambridge University Press, 2009, 106–133 p.

⁸² Alexandra Novosselloff 116 p.

⁸³ UNITED NATIONS Panel on UN Peace Operations "Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects", New York: United Nations, 2000 17 p.

⁸⁴ Ten pat

valstybių fizinis atsisitraukimas nuo JT misijų, nepaisant didėjančio taikos palaikymo iniciatyvų skaičiaus. Išsivysčiusių valstybių dalyvavimas yra pakeičiamas silpnų, dažnu atveju nestabilių valstybių įsitraukimu į šias misijas, kurios, anot Brahimi raporto, turi mažiau gebėjimu atrinkti pakankamai žinių ir patirties turintį kompetetingą personalą bei vėliau šiuos žmones apmokyti prieš siunčiant į misiją.⁸⁵ Autorių T. Passmore, M. Shannon bei A.F.Hart atlikta kiekybinė analizė prideda, jog dėl menko suinteresuotumo misijos rezultatais bei pragmatinių vyriausybių tikslų, besivystančios ir nestabilios valstybės stokoja ne tik gebėjimų, tačiau ir noro tinkamai paruošti į misiją siunčiamus taikdarius. Anot autorių, šalių noras siųsti karius į taikos palaikymo misijas užsienyje labiau grindžiamas interesu sumažinti galimo karinio perversmo riziką savo šalyje nei noru atkurti taiką vietose, į kurias siunčiami kariai.⁸⁶ Tai lemia taikdarių kompetencijų o kartu su tuo taikdarystės strategijų kokybės mažėjimą.

Remiantis “Fragile states index” duomenimis, kurie rodo pasaulio šalių išsivystymo ir stabilumo lygį, absoliuti dauguma karių, ekspertų bei administracijos personalo, dirbančių MONUSCO misijoje, yra deleguoti iš nestabilių arba rizikos grupės šalių. Vienas pavyzdžių, išskyrus lentelės apačioje esantį Urugvajų, dešimt didžiausių karių donorų misijai yra nestabilios arba rizikos grupės šalys. O pagal šį vertinimą vienos nestabiliausių pasaulio šalių - Pakistanas ir Bangladešas - yra tarp top3 šalių, turinčių daugiausia taikdarių misijoje. Panaši situacija ir policijos dalinyje, kuriam tenka pagrindinė atsakomybė už ginklų identifikavimo veiklą - visos dešimt pagrindinių donorų yra nestabilios arba rizikos grupės valstybės, įskaitant tokius pavyzdžius kaip Nigeris ar Dramblio Kaulo Krantas. Nors vadovybės lygmeniu matomas įsitraukimas iš didžiųjų JT ST nuolatinių narių - Kinijos ir Rusijos, taip pat yra ekspertų iš Ukrainos, bet pagrinde, didžiąją daugumą atstovauja besivystančių šalių atstovai. Visgi, galima laikyti administraciją tam tikru išskirtinumu dėl gan nemažo procento darbuotojų, kurie, pagal “Fragile states index”, yra iš stabilių ir išsivysčiusių šalių, tokių kaip Kanada ar Brazilija, tačiau ir šis procentas tesiekia vos 23% viso personalo.⁸⁷⁸⁸ Apibendrinant,

⁸⁵ Ten pat

⁸⁶ Timothy JA Passmore, Megan Shannon, Andrew F. Hart. "Rallying the troops: Collective action and self-interest in UN peacekeeping contributions." *Journal of Peace Research* 55.3 2018, 366-379 p.

⁸⁷ UNITED NATIONS, “Peacekeeping.Troop and Police Contributors”, <<https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>>, [Žiūrėta 2020-03]

⁸⁸ The Fund for Peace, “Fragile States Index” 2019, <<https://fragilestatesindex.org/analytics/fsi-heat-map/>>

misijos perimamų ginklų dokumentavimas reikalauja gana specifinių už tai atsakingų taikdarių kompetencijų. MONUSCO atveju juntamas šių kompetencijų trūkumas, nes dauguma misijos taikdarių yra iš besivystančių valstybių, kurios, anot Brahimi raporto ir aptartos analizės, negali ar nėra linkusios suteikti pakankamo pasiruošimo taikdarius. Misijos pastangos spręsti šį iššūkį keliant jau vietoje esančių taikdarių kompetencijas yra apribotos dėl besirodijančių taikdarių gan trumpų kontraktų. Matomas nepakankamų kompetencijų aktualumo iššūkis, apsunkinantis galimybes vykdyti smulkiųjų ginklų sekimo veiklą.

Aptartas atvejis rodo, jog vien tik pasienio stebėjimas nėra pakankama priemonė suvokti embargo įgyvendinimo sėkmę bei įvardinti galimus šio pažeidėjus. Kartu, svarbus įrankis yra iš vietos ginkluotų kovotojų perimtų ginklų analizė, tačiau, MONUSCO atveju, matoma, jog ši veikla nėra mandatu keliamas misijos uždavinys. Vietoje to, šiam tikslui įgyvendinti yra sudarytas atskiras embargo stebėtojų organas, tačiau jo darbo sėkmė yra absoliučiai priklausoma nuo taikdarių suteikiamos paramos bei informacijos apie šalyje cirkuliuojančią nelegalią ginkluotę. Nepaisant to, jog nelegalių ginklų plitimo analizės darbą atlieka ne taikdariai o kiti ekspertiniai organai, darbas įrodo misijos svarbą šiame procese. Visgi, apžvelgtos kitų autorių analizės, taikdarių veiklos vertinimai rodo, jog KDR atveju, misijos potencialas vykdant smulkiųjų ginklų sekimą nėra pakankamai išnaudojamas dėl nepakankamų resursų, silpnų taikdarių kompetencijų bei formalios perimtų ginklų dokumentavimo ir sisteminimo struktūros nebuvimo. Tačiau matoma, jog šie iššūkiai nemaža dalimi kyla dėl MONUSCO abstraktaus mandato ir misijai keliamų ginklų analizės užduočių ribotumo. Toliau siekiama apžvelgti šių iššūkių aktualumą Malio atveju.

5. Taikdarių vaidmuo stebint teroristų Malyje ginklus

Po 2011 m. NATO intervencijos Libijoje, Muammar Gaddafi pusėje kovoje Tuaregai grįžo atgal į Malį, parveždami namo sukauptą kariavimo patirtį bei turimą ginkluotę, kartu pradėdami kovą dėl šiaurės nepriklausomybės. Kovotojų sugrįžimo paskatintas smulkiųjų ginklų gabenimas iš post-Gaddafi ginklų saugyklų įžiebė sukilimus Malyje. Susidariusią situaciją suskubo išnaudoti islamiškos grupuotės, kurios, remdamos sukilėlius, sustiprino savo pozicijas visame Sahelio regione. Tiek islamistų, tiek sukilėlių pagrindinis ginklų šaltinis konflikto pradžioje buvo post-Gaddafi

Libija.⁸⁹ Bet bėgant laikui ir keičiantis konflikto dinamikai, ginklų tiekimas iš Libijos į Sahelio regioną ženkliai sumažėjo,⁹⁰ Tai sietina su mažėjančiu skaičiumi šalyje likusių Gaddafio laikų ginklų bei besitęsiančiu pilietiniu karu, lėmusiu didelį ginklų poreikį pačioje Libijoje. Nepaisant mažėjančios smulkiųjų ginklų pasiūlos iš Libijos, besitęsianti krizė Malyje iki šiol skatina didelę smulkiųjų ginklų paklausą šalyje, tad, kaip pastebi “Conflict Armament Research”, aktyviai randasi nauji smulkiųjų ginklų tiekimo šaltiniai.⁹¹

Pastebima tendencija, jog regione daugėja naujų, jau po M. Gadaffi nuvertimo Libijoje pagamintų ginklų. 2016 metų analizėje matoma, jog į regioną įvežama vis daugiau Rusijoje, Kinijoje bei Sudane vos prieš du ar tris metus pagamintų smulkiųjų ginklų.⁹² Akivaizdu, jog šie nėra iš buvusių M. Gaddafio saugyklų ir esama kitų ginklų tiekimo šaltinių. Tai iliustruoja atliktas Malyje veikiančių teroristų naudotos ginkluotės tyrimas: Po 2015 m. įvykdyto Radisson Blu viešbučio išpuolio Bamake bei 2016 m. atakos prieš Europos Sąjungos mokymų misijos būstinę iš nukautų teroristų perimtų ginklų analizė parodė, jog išpuoliams naudoti 2011 m. Kinijoje pagaminti “Type 56” automatiniai šautuvai. Anot tyrėjų, tokio pat tipo bei gamybos metų ginklus iš “Islamo Valstybės” (toliau ISIS) kovotojų yra konfiskavę Kurdų liaudies apsaugos daliniai Sirijoje.⁹³ Tai rodo, jog islamistai Malyje dalinasi bendru ginklų tiekėju su ISIS kovotojais Sirijoje. Pabrėžtina, jog nepaisant konfliktų tyrimų grupės bei JT organų pateiktų užklausų, Kinija iki šiol nepateikė su šiais ginklais susijusių duomenų, tad nėra patvirtintų išvadų dėl šių ginklų atsiradimo teroristų rankose Malyje. Šis pavyzdys iliustruoja nelegalių smulkiųjų ginklų tiekimo problemos aktualumą regione. Tyrimai rodo, jog nuo karo pradžios ginklų patekimo į Malį būdai keitėsi, pradžioje buvus bene vieninteliam į šalį patenkančių ginklų šaltiniui, šiandien pastebima, jog randasi nauji tiekimo taškai. Šis procesas tampa vis labiau kompleksiškas, įtraukiantis vis daugiau veikėjų, tad nelegalių ginklų plitimo analizė tampa vis labiau aktuali.

⁸⁹ Conflict Armament Research “Investigating cross-border weapon transfers in the Sahel”, Conflict Armament Research Ltd., London, 2016, 17 p.

⁹⁰ Ten pat, 29 p.

⁹¹ Ten pat, 29 p.

⁹² Ten pat, 9-12 p.

⁹³ Ten pat, 9-12 p.

5.1. MINUSMA'i keliama uždaviniai

Tačiau, JT situacijos stabilizavimo misija Malyje (MINUSMA) nėra organas, kuriam būtų keliama nelegalių smulkiųjų ginklų tiekimo kelių dekonstravimo uždaviniai. MINUSMA pati neturi kovos su organizuotu nusikalstamumu mandato bei jokia forma neturi pavedimo stebėti ar kontroliuoti smulkiųjų ginklų patekimo į šalį. Viena to priežasčių, jog veiklos regionui nėra įvestas JT ST ginklų embargas. Sankcijos galioja tik įvairioms, šalyje veikiančioms ginkluotoms islamistų grupuotėms, konkrečiai ISIS bei Al-Qaida.⁹⁴ Nors Saugumo Taryba misijos mandate išskirtinai pabrėžė smulkiųjų ginklų nekontroliuojamą prekybą, kaip svarbų valstybės destabilizacijos veiksnį ir šios problemos suvaldymą, kaip būtiną sąlygą valstybės valdžios atstatymui,⁹⁵ tačiau, apart raginimų remti Malio saugumo pajėgas, šiuo atžvilgiu misijai nėra formuluojama jokių konkrečių užduočių. Apskritai, MINUSMA mandatas yra absoliučiai orientuotas į vyriausybę. Didžioji dauguma mandato užduočių yra formuluojama: “padedant Malio vyriausybei”. Neretai tai apriboja misijos veikimą, ypač atvejais, kuomet vyriausybė nėra linkusi priimti taikdarių siūlomą pagalbą. Tai atspindi vertinant misijos galimybes analizuoti smulkiųjų ginklų plitimą šalyje.

Apžvelgiant praėjusį atvejį buvo teigta, jog kovotojų nuginklavimo programų metu surinkta informacija gali būti svarbi identifikuojant konflikte veikiančių kovotojų turimą ginkluotę. Tačiau Malio kontekste šių programų įgyvendinimas gan skiriasi, visų pirma dėl to, jog teroristai savanoriško nusiginklavimo programose nedalyvauja, tad lieka galimybė tik šiuo būdu identifikuoti sukilėlių turimus ginklus. Tačiau ir šie yra menkai analizuojami, nes iki pat 2019 metų kovotojų nuginklavimo, demobilizavimo bei reintegracijos (toliau NDR) procesas dar nebuvo prasidėjęs.⁹⁶ O ir šiam startavus, misija atlieka tik pagalbininko vaidmenį. Nors MINUSMA padeda nacionalinei NDR komisijai planuoti šį procesą, tačiau už ginklų surinkimą išskirtinai yra atsakingi vietos

⁹⁴ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2235 (2015)”, New York: United Nations, 2015

⁹⁵ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2480 (2019)”, New York: United Nations, 2019
62 straipsnis

⁹⁶ 2016-2017 metais MINUSMA žvalgybos skyriuje dirbęs karininkas, interviu su autoriumi, atsakymai į klausimus pateikti raštu, 2020 gegužės 5 d. ;
UNITED NATIONS Secretary-General, “Situation in Mali”, New York: United Nations, 2020

organai ir taikdariai šiame procese nedalyvauja.⁹⁷ Kadangi mandatas neformuluoja konkrečių užduočių kaip MINUSMA turėtų prisidėti prie sukilėlių nuginklavimo, nėra formalios šios įtraukimo į procesą struktūros, tad taikdariai neturi priėjimo prie perimtų ginklų informacijos. Kalbinti misijos pareigūnai tikino, jog taikdariai ne tik, kad patys nedalyvauja šiame procese, tačiau kartu yra itin ribotai informuoti apie vietos pajėgų vykdomą sukilėlių nuginklavimo darbą ir perimtą ginkluotę.⁹⁸

Tačiau tai nereiškia, jog MINUSMA nevykdo sukilėlių turimų ginklų stebėjimo. Vienas pagrindinių mandato strateginių tikslų yra vadinamojo Alžyro susitarimo įgyvendinimas, 2015 m. pasirašyto tarp vyriausybės ir dviejų pagrindinių sukilėlių grupių susivienijimų. Iš to kyla bene vienintelis ginkluotės stebėjimo įpareigojimas. MINUSMA'į yra pavesta stebėti susitarimą pasirašiusių grupių ginklavinimąsi, sekant, jog būtų laikomasi susitarimu nustatytų ginkluotės limitų.⁹⁹ Siekiant išpildyti šį reikalavimą, misijos sudėtyje veikia speciali techninė komisija, reguliariai informuojanti ST apie tai, kokią ginkluotę įgijo viena ar kita grupė. Tačiau ši stebi tik sunkiąją ginkluotę, tad sukilėlių naudojami smulkieji ginklai bei šių kilmė nėra jų analizės centre.¹⁰⁰ Priešingai nei smulkiųjų ginklų aspektu, komisijų raportai rodo, jog šiuo klausimu matomas glaudesnis bendradarbiavimas su vietos valdžia.¹⁰¹ Šį skirtumą lemia, jog sunkiosios ginkluotės stebėjimas yra misijos mandato uždavinys, šiam tikslui įgyvendinti yra pavesta misijos sudėtyje sukurti atskirą stebėjimo ir analizės organą, tad veikia speciali techninė komisija, t.y. formalus organas, skirtas kaupti, analizuoti informaciją bei įpareigojantis vyriausybę bendradarbiauti, viso to nėra smulkiųjų ginklų atžvilgiu.

Taigi, galima išskirti du aspektus: visų pirma, apžvelgus mandatu misijai keliamus uždavinius, kaip ir pirmuoju analizės atveju, konflikte cirkuliuojančių smulkiųjų ginklų analizė nėra šios atsakomybė. Apart raginimų padėti vietos

⁹⁷ Anne Savey, Marc-Andre Boisvert, "The process of Disarmament-Demobilization-Reintegration (DDR) in Mali: a journey full of pitfalls", Foundation pour la Recherche Strategique, 2018, <<https://www.frstrategie.org/en/programs/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/process-disarmament-demobilization-reintegration-ddr-mali-journey-full-pitfalls-2018>> [Žiūrėta 2020-03]

⁹⁸ Interviu su karininku, ėjusi MINUSMA žvalgybos poskyrio viršininko pareigas, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 6 d.;
Interviu su MINUSMA žvalgybos skyriuje dirbusiu karininku, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 7

⁹⁹ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, "Resolution 2480 (2019)", 28 straipsnis

¹⁰⁰ UNITED NATIONS Secretary-General, "Situation in Mali", 15-18 straipsniai

¹⁰¹ Ten pat

vyriausybei, misijos mandate nėra į ginklų plitimo prevenciją orientuotų uždavinių. Tad toliau darbe siekiama įvertinti ar nepaisant to, jog nėra formalaus mandato, misijoje yra savarankiškai užsiimama ginklų sekimo veikla. Kitas aspektas, matoma, jog misijos galimybės rinkti duomenis apie sukilėlių turimą ginkluotę yra apsunkinamos dėl menko dalyvavimo sukilėlių nuginklavime bei vangaus bendradarbiavimo su vietos valdžia. Visgi, politinių sukilėlių turimų ginklų analizė tampa vis mažiau aktuali. Apklaustų respondentų atsakymai bei pristatyta konfliktų tyrimų organizacijos analizė rodo, jog absoliuti dauguma sukilėlių turimų ginklų yra įgyjama šalies viduje, dažniausia šiuos pavogiant iš vietos valdžios ginkluotės sandėlių.¹⁰² Pagrindinis iššūkis yra teroristai, nes su šiais siejami veikėjai į šalį įveža didžiausius kiekius nelegalių smulkiųjų ginklų ir teroristų ginklavimo šaltiniai yra žymiai mažiau suvokiami, tad yra sunkiau juos kontroliuoti.¹⁰³ Todėl darbe analizuojamos tik į teroristų naudojamų ginklų stebėjimą orientuotos strategijos.

5.2. Turimi pajėgumai: Unikalus antiteroristinės žvalgybos vienetas

Norvegijos Tarptautinių Santykių Instituto atlikta MINUSMA rezultatų analizė rodo, jog iki 2016 m. ši buvo gana sėkminga operacija. Ji prisidėjo prie didesnio šiaurės Malio stabilumo, sumažino civilių žūčių skaičių bei sudarė sąlygas dideliame skaičiu pabėgėlių grįžti į savo gyvenamas teritorijas.¹⁰⁴ Šie pasiekimai yra stebinantys, turint galvoje didžiulį šalies dydį, logistinius sunkumus, įtemptą saugumo situaciją bei biudžeto iššūkius. Vienas sėkmės faktorių, MINUSMA turimi išskirtiniai žvalgybiniai pajėgumai. Reaguojant į dėl nepakankamos taikdary turimos informacijos sukeltus sunkumus kitose JT misijose, Generalinis Sekretorius taikos palaikymo operacijų klausimais Hervé Ladsous 2014 m. pavedė šalia jau veikiančio U2 (žvalgybos skyriaus), įprasto kiekvienai JT misijai, bei jungtinio duomenų analizės centro, administracinio informacijos sisteminimo vieneto, MINUSMA sudėtyje sudaryti beprecedentį papildomą žvalgybos organą - įvairių informacijos šaltinių sintezės dalinį (ang.

¹⁰² Conflict Armament Research, 29 p.

¹⁰³ Interviu su karininku, dirbusiu MINUSMA žvalgybos skyriuje. Atsakymai pateikti raštu gegužės 8 d.

¹⁰⁴ Jaïr van der Lijn et al. "Assessing the Effectiveness of the United Nations Mission in Mali/ MINUSMA", *Norwegian Institute of International Affairs*, Oslo, 2019

trumpinys - ASIFU).¹⁰⁵ Šis, neintegruotas į misijos struktūrą o veikiantis asimetriškai, tiesiogiai pavaldus misijos karinių pajėgų vadui, tapo pirmuoju tokiu žvalgybos daliniu visoje JT taikos palaikymo struktūroje.¹⁰⁶ Pirminės šio užduotys buvo socialinio bei politinio konteksto analitiniai tyrimai, įskaitant: konteksto analizę, duomenų rinkimą apie neteisėtą prekybą bei narkotikų kontrabandą, etninius visuomenės grupių nesutarimus, korupcijos atvejus, valdymo iššūkius ir pan.¹⁰⁷ Šis dalinys atsirado karinio NATO aljanso valstybių narių skatinimu bei jo struktūra ir veikla yra glaudžiai paremta šios organizacijos žvalgybos patirtimi įgyta Afganistane bei vakarų Balkanuose. Taip pat, ASIFU dalinyje pagrinde veikė NATO arba aljanso sąjungininkių šalių narių atstovai. Šalia to, nuo pat įkūrimo šis buvo vadovaujamas aukšto meistriškumo žvalgybos atstovų iš Švedijos bei Nyderlandų bei turėjo išskirtinius techninius pajėgumus.¹⁰⁸ Šis dalinys pasižymėjo išskirtiniais žvalgybiniais pajėgumais bei ekspertų kompetencijomis. Pirminis dalinio tikslas - organizuoto nusikalstamumo, neteisėtos prekybos bei teroristų ginklavimo analizė. Sisteminant taikdarių surenkamą informaciją, šis tapo išskirtiniu organu, užsiimančiu iš teroristų konfiskuotos ginkluotės sekimu bei jos istorijos tyrimu.¹⁰⁹ Visgi, besikeičiantis kontekstas lėmė žvalgybos užduočių pasikeitimą. Itin sustiprėjus islamistams, kurių pagrindinis tikslas Malyje yra išpuoliai prieš tarptautinius veikėjus, įskaitant MINUSMA, taikdarių veikimo galimybės sumažėjo. Nesibaigiančios atakos tapo misijos kasdienybe o tai kartu smukdė jos efektyvumą, ši tapo vis labiau nepajėgi užtikrinti stabilumą bei civilių apsaugą. Dėl nuolatinių išpuolių prieš misiją, MINUSMA patyrė per 200 taikdarių žūčių ir tapo pavojingiausia veikiančia taikos palaikymo misija pasaulyje.¹¹⁰

¹⁰⁵ All Source Information Fusion Unit

¹⁰⁶ Kevin Sieff "The world's most dangerous U.N. mission. The al-Qaeda threat in Mali presents a new challenge to U.N. peacekeepers." *Washington post*, 2017, <https://www.washingtonpost.com/sf/world/2017/02/17/the-worlds-deadliest-u-n-peacekeeping-mission/?utm_term=.eccd98d39d8b> [Žiūrėta 2020-04]

¹⁰⁷ Sebastiaan Rietjens & Chiara Ruffa, "Understanding Coherence in UN Peacekeeping: A Conceptual Framework", *International Peacekeeping*, 2019, 393 p.

¹⁰⁸ David Nordli and Morten Lindboe "Intelligence in United Nations Peace Operation. A case study of the All Source Information Fusion Unit in MINUSMA", *Norwegian Defence International Centre*, Oslo, 2017

¹⁰⁹ Himayu Shiotani, Pranešimas konferencijoje "Enhancing Arms Control Policy in the United Nations Peace operation Practice", Niujorkas, JAV, 2019-10-25

¹¹⁰ UNITED NATIONS General Assembly "Report of the Security Council for 2018", New York:United Nations, 2019, 26 straipsnis;
Kevin Sieff, *Washington post*

2016 m. iš esmės pakitus saugumo situacijai, MINUSMA vadovybės sprendimu ASIFU dalinys buvo perorganizuotas, perorientuojant šį į trumpojo laikotarpio taktines karines užduotis. ASIFU tapo organu, renkančiu karinę, žvalgybinę informaciją, siekiant padėti misijai kovoti su teroristų keliamomis asimetrinėmis gresmėmis. Nuo to laiko ASIFU teikė apjungtą, aktualią, greitą ir integruotą analizę, vadovaujantis misijos pajėgų vado formuluojamomis užduotimis, siekiant kiek įmanoma labiau identifikuoti operacijose taikdarius galimas kilti grėsmes bei padėti šių išvengti.¹¹¹ Taikdarių apsauga tapo pagrindiniu žvalgybos tikslu o taktinė į antiteroristines užduotis orientuota žvalgybinė informacija tapo svarbesnė nei nusikalstamumo bei nelegalios prekybos tyrimai. Iš esmės pakitus šio funkcijoms, JT Taikos palaikymo operacijų departamento iniciatyva sukurtas dalinys, skirtas kovai su organizuotu nusikalstamumu, neteisėta prekyba bei smulkiųjų ginklų plitimu, po perorganizavimo prarado pagrindinį savo veiklos tikslą, tapo vis mažiau aktualus, nes užsiėmė tradicine taktinės žvalgybos veikla, tad 2017 m. gegužę šis buvo įjungtas į U2 žvalgybos skyriaus sudėtį.¹¹² Šis pavyzdys rodo, jog nepaisant to, jog nėra ir nebuvo formalaus mandatu nustatyto reikalavimo stebėti smulkiųjų ginklų plitimą šalyje, MINUSMA misijos struktūroje buvo bandymų kurti pajėgumus, skirtus analizuoti neteisėtą ginklų prekybą, įskaitant smulkiųjų ginklų įvežimą bei platinimą. Tačiau ši veikla nebuvo suvokiama esmine misijos atsakomybe, nes tai nebuvo misijai mandatu keliamas uždavinys. Iš esmės pakitus saugumo situacijai, suintensyvėjus teroristų atakoms prieš misiją, ASIFU dalinio turimi žvalgybiniai pajėgumai buvo išnaudojami kitose srityse, pagrinde taikdarių patiriamų grėsmių analizei.

Visgi, nepaisant to, iš teroristų perimtų smulkiųjų ginklų sekimas buvo vykdomas ir toliau, tačiau vietoje ginklų plitimo priežasčių analizės, ginklų sekimo strategija išnaudojama siekiant susieti skirtingose vietose veikiančius teroristus, idant suvokti jų turimus pajėgumus bei keliamą grėsmę taikdarius. Tai daroma analizuojant išpuolių prieš taikdarius ar atsitiktinių transporto priemonių inspekcijų metu perimtus

¹¹¹ John Karlsrud, Adam C Smith, "Europe's Return to UN Peacekeeping in Africa? Lessons from Mali", *International Peace Institute*. 2015, <<http://www.ipinst.org/2015/07/europes-return-to-un-peacekeeping-in-africa-lessons-from-mali>> [Žiūrėta 2020-04]

¹¹² Interviu su karininku, ėjusi MINUSMA žvalgybos poskyrio viršininko pareigas, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 6 d.

ginklus.¹¹³ Tai iliustruoja smulkiųjų ginklų analizės centro “Small Arms Survey” apžvelgtas atvejis, kuomet MINUSMA daliniai tyrė teroristinės, Vakarų Afrikoje veikiančios, “Al Murabitun” grupuotės, siejamos su al-Qaeda, išpuoliuose naudotą ginkluotę. 2015 m. rugpjūčio 7 d. kovotojai Sevare mieste užpuolė JT samdinius. Per susirėmimą vienas užpuolikų žuvo. Taikdariai identifikavo šio teroristo naudoto ginklo modelį, gamintoją bei pagaminimo metus. Vėliau ši informacija buvo palyginta su ginklais, perimtais kitų išpuolių prieš taikdarius metu: sostinėje Bamake¹¹⁴; Ouagadougou, Burkina Fasoje¹¹⁵; Malio Gao regione.¹¹⁶ Visose šiose atakose naudoti to pačio tipo bei gamybos ginklai.¹¹⁷ Tai leido susieti visas šias atakas bei teigti, jog jos visos buvo organizuotai planuotos bei vykdytos. Išvados padėjo suvokti “Al Murabitun” grupuotės turimus pajėgumus bei keliamą grėsmę taikdarius šiaurės bei centriniame Malyje.¹¹⁸ Šis atvejis rodo, jog sisteminis perimtų ginklų sekimas misijos struktūroje yra vykdomas, tačiau šis išnaudojamas aiškinantis teroristų turimus pajėgumus bei siekiant tinkamai įvertinti taikdarius galimą kilti riziką kovoje su šiomis grupėmis, tačiau nėra intensijos analizuoti būdus, kuriais ginklai patenka į teroristų rankas.

2019 m. pradžios duomenimis, grėsmių analizės tikslais MINUSMA dokumentavo daugiau nei 600 smulkiųjų ginklų. Ginklai buvo dokumentuoti po jų panaudojimo maždaug 430-yje teroristinių atakų, perėmimų bei kitų incidentų.¹¹⁹ Visa tai rodo, jog MINUSMA yra pajėgi rinkti šalyje cirkuliuojančių teroristų naudojamų smulkiųjų ginklų duomenis, ši kaupia didelius kiekius žvalgybinių duomenų, galinčių būti naudingais kovojant su organizuotu nusikalstamumu bei smulkiųjų ginklų patekimu į šalį. Tačiau, kadangi MINUSMA neturi nei kovos su neteisėta prekyba, nei smulkiųjų

¹¹³ Fiona Mangan, Matthias Nowak “The West Africa-Sahel Connection. Mapping Cross-border Arms Trafficking”, *Small Arms Survey*, Geneva, 2019, 29 išnaša

¹¹⁴ BBC “Mali arrests suspected Bamako hotel attacks mastermind”, BBC, 2016, <<https://www.bbc.com/news/world-africa-36115322>>, [Žiūrėta 2020-05]

¹¹⁵ Nadia Khomani “Burkina Faso hotel attack: 18 nationalities among dead”, *The Guardian*, 2016, <<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/15/security-forces-battle-suspected-jihadists-in-burkina-faso-capital>>, [Žiūrėta 2020-05]

¹¹⁶ Souleymane Ag Anara, Emma Farge “Militants strike north Mali airports with suicide truck, rockets”, *Reuters*, 2016, <<https://www.reuters.com/article/us-mali-security/militants-strike-north-mali-airports-with-suicide-truck-rockets-idUSKBN13P208>>, Žiūrėta [2020-05]

¹¹⁷ Holger Anders, 5 p.

¹¹⁸ Ten pat

¹¹⁹ Ten pat, 5-6 p.

ginklų plitimo stebėjimo mandato, šios turima žvalgybinė informacija, apart misijos taktinių operacijų planuotojų informavimo bei grėsmių misijos personalui sumažinimo, neturi didesnio poveikio. Kadangi mandatas neapima ginklų plitimo stebėjimo, misija, nors ir turėdama galimybes tą daryti, neturi struktūros analizuoti sukauptus duomenis, tad negali pateikti išvadų kas atsakingas už teroristų Malyje ginklavimą. Visgi, galbūt šį analizės darbą atlieka kiti veikėjai, tad toliau siekiama įvertinti ar MINUSMA bendradarbiauja dalinantis turima informacija su šalies vyriausybe bei kitais veikėjais. Galbūt, remiantis misijos sukauptais duomenimis, kiti veikėjai dekonstruoja smulkiųjų ginklų patekimo į šalį būdus.

5.2.1 Santykis su vyriausybe

MINUSMA pagalbos vyriausybei mandatas įpareigoja bendradarbiauti ir dalintis turimais duomenimis su vietos pareigūnais. Tačiau iš kitos pusės, vietos pajėgų vykdomų operacijų metu perėmus teroristų smulkiuosius ginklus, susijusi informacija nepasiekia MINUSMA atstovų. Apklausti respondentai, misijoje buvę atsakingi už žvalgybos duomenų sisteminimą, tikino, jog vietos pajėgos nėra linkusios su JT atstovais dalintis duomenimis apie operacijų metu perimtą ginkluotę. Bendradarbiavimas yra itin formalus ir vangus, taikdamiems tėra “abstrakčiai pranešama, jog buvo rasta, perimta ar konfiskuota ginklų, tačiau tiksli informacija, tokia kaip ginklų skaičiai, šių pagaminimo metai ir pnš. nėra dalinamasi.¹²⁰ Savo ruožtu MINUSMA, turimus duomenis palygina su žinomais Malio saugumo ir gynybos pajėgų naudojamos ginkluotės charakteristikomis, siekiant atsakyti ar iš teroristų perimti ginklai buvo pavogti iš vyriausybės ginkluotųjų pajėgų ar, visgi, šie buvo įvežti į šalį iš užsienio.¹²¹ Tokiu būdu, bendradarbiaujant su vyriausybe, MINUSMA gali pastebėti išskirtinius ginkluotės tipus, galimai neteisėtai įvežtus į šalį. Bet iš esmės, tuo analizės veikla ir užsibaigia, tikrinti šių galimai neteisėtai įvežtų ginklų istoriją yra jau nebe MINUSMA veiklos sritis. Identifikavus galimai neteisėtai įvežtus ginklus, duomenys apie juos perduodami vietos kovos su organizuotu nusikalstamumu organams

¹²⁰ Interviu su MINUSMA žvalgybos skyriuje dirbusiu karininku, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 7 d. ;

Interviu su karininku, ėjusi MINUSMA žvalgybos poskyrio viršininko pareigas, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 6 d.

¹²¹ Holger Anders, 8 p.

tolimesniam tyrimui. Taip pat, susijusiems JT organams, įskaitant ginklų embargo įgyvendinimą ISIS bei Al-Qaeida'i stebinčių ekspertų grupei.

5.2.2. Santykis su embargo įgyvendinimą stebinčių grupe

Panašiai kaip ir KDR atveju, taikos palaikymo misijai Malyje yra pavesta bendradarbiauti su embargo įgyvendinimą stebinčių ekspertų grupe, suteikiant jai logistinę paramą, užtikrinant apsaugą bei dalinantis turima susijusia informacija. Informacijos apsikeitimo reikalavimas yra numatytas tiek misijos,¹²² tiek aptariamų grupės mandatuose.¹²³ Aptartas pavyzdys yra vienas šio bendradarbiavimo pavyzdžių, kuomet taikdarius, identifikavus teroristų naudotus ginklus, galimai įvežtus į Malį iš kitų valstybių, susijusi informacija perduodama ekspertams tolimesniam tyrimui. Tačiau ginklų embargo įgyvendinimo raportuose, MINUSMA nėra minima tarp informacijos šaltinių, pagrinde yra referuojama į valstybių narių pateiktus pranešimus, susijusius su valstybinių pajėgų konfiskuota ginkluote. Remiantis JT organų išleistais veiklos vertinimais bei šiame darbe apklaustų respondentų teiginiais, galima teigti, jog viena to priežasčių yra nesisteminis ir chaotiškas iš teroristų perimtų ginklų dokumentavimas.

JT vystymosi organizacijos atstovai, padedantys vyriausybei įgyvendinti nacionalines smulkiųjų ginklų kontrolės programas, autorės J. Richards darbe yra teigę, jog taikdarius vaidmuo kontroliuojant ginklų judėjimą visame Sahelio regione galėtų būti ženkliai didesnis.¹²⁴ Šiame darbe identifiukuota, jog viena priežasčių, sumažinančių taikdarius vaidmenį, yra nestrukūruotas proceso vykdymas. Apžvelgti dokumentai bei apklaustų respondentų atsakymai rodo, jog, kaip ir KDR atveju, taikdariai neturi gairių kaip konfiskuoti ginklai turi būti dokumentuojami. Misijos struktūroje nėra organo, kontroliuojančio kokybišką perimtų ginklų identifikaciją bei dokumentavimą. Buvęs misijos žvalgybos poskyrio viršininkas teigė, jog niekaip nėra įforminta kokia perimto ginklo informacija turi būti fiksuojama, tad kiekvienu atveju pateikiamų duomenų mastas bei kokybė skiriasi.¹²⁵ Šiam antrino ir kitas tyrimo respondentas, tikinęs, jog

¹²² UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL “Resolution 2480 (2019)”, 29 straipsnis

¹²³ UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2368 (2017)”, 96 straipsnis

¹²⁴ Joanne Richards “Matching Needs and Resources: Small Arms Control Initiatives in the Greater Sahel, 2015–2016”, *Internationales Konversionszentrum, International Center for Conversion*, Bonn, 2016, 5p.

¹²⁵ Interviu su karininku, ėjusi MINUSMA žvalgybos poskyrio viršininko pareigas, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 6 d.

nėra formalaus nurodymo kokia informacija apie perimtą ginklą turi būti pateikiama.¹²⁶ Dokumentavimo išsamumas bei kokybė varijuoja kiekvienu atveju. Nesant formalių gairių, tai labiau priklauso nuo tuo užsiimančių taikdarių iniciatyvos bei kompetencijų. Nevienodas ginklų dokumentavimas apsunkina tolimesnį analizės procesą, ieškant sąsajų tarp perimtų ginklų.

Nestruktūruotas dokumentavimas yra vienas veiksnių, apsunkinančių MINUSMA bendradarbiavimą su embargą stebinčių ekspertų grupe. Dėl šios priežasties, pateikiamose ekspertų išvadose, kiti veikėjai, pagrinde valstybės narės, tampa svarbesniais duomenų šaltiniais nei JT taikdariai. Nors respondentų atsakymai bei susiję dokumentai įrodo konfiskuotų ginklų dokumentacijos nenuoseklumo svarbą, tačiau tikėtina, jog taikdarių pateikiami žvalgybiniai duomenys nėra pakankamai vertingi ir dėl kitų priežasčių. Nors darbe nėra analizuojama, tačiau tikėtina, jog taikdarių turimų duomenų apie teroristų turimą ginkluotę ribotumas gali būti siejamas su misijos geografinio pasiekiamumo ribotumu: misija veikia šiaurinėje šalies dalyje, tad ši perima ginklus iš teroristų tik šioje dalyje. Taip pat, misija neturi kovos su terorizmu mandato, tad ši, priešingai nei vietos kariuomenė nevykdo reidų prieš teroristų slėptuves, o būtent tokių operacijų metu yra perimami dideli kiekiai ginklų. Taip pat, kaip ir KDR atveju, tikėtina, jog svarbus bendradarbiavimo faktorius yra asmeniniai ryšiai ir neformalus informacijos apsikeitimas. Visgi, nepaisant kitų priežasčių, chaotiškas ginklų dokumentavimas sumažina su ginklų embargu susijusių duomenų vertę. Ginklų identifikavimas ir dokumentavimas nėra struktūruotas o gairių ir nurodymų kaip tą daryti nebuvimas kyla iš to, jog misijai nėra mandatu keliama konkrečių užduočių ginklų analizės aspektu. Todėl nėra ir gairių bei nurodymų kaip susijusios užduotys, įskaitant ir ginklų dokumentavimą, turėtų būti įgyvendinamos. Taip pat, kadangi MINUSMA mandatas yra itin orientuotas į pagalbą vyriausybei, ši yra priklausoma nuo valdžios noro bendradarbiauti. Darbe matoma, jog dalintis smulkiųjų ginklų informacija šio noro nėra itin daug, vietos pajėgos turimais duomenimis apie teroristų turimą ginkluotę nesidalina o raginimo vyriausybei bendradarbiauti su MINUSMA šioje srityje nėra.

Atvejų palyginimas

¹²⁶ Interviu MINUSMA žvalgybos skyriuje dirbusiu karininku, atsakymai pateikti raštu, 2020 m. gegužės 7 d.

Abiem atvejais matoma, jog nelegalių smulkiųjų ginklų plitimas konfliktų zonose yra dinamiškas, daug veikėjų įtraukiantis procesas, tačiau šį suvokti yra būtina siekiant efektyvių kontrolės priemonių įgyvendinimo. Kaip matoma iš aptartų atvejų, tam gali pasitarnauti šalyje veikiančios taikos palaikymo misijos, kurios, dokumentuodamos iš kovotojų perimtus ginklus, gali būti svarbiu tolimesnių tyrimų informacijos šaltiniu. Ginklų perėmimas iš šalyje veikiančių kovotojų yra svarbi misijų veiklos dalis. Ypač MONUSCO atveju, taikdariai vykdo kovotojų nuginklavimą, stebi pasienį bei turi kovotojų neutralizavimo mandata, tad vykdo karines operacijas.¹²⁷ Visais šiais būdais perimtų smulkiųjų ginklų dokumentavimas bei tyrimas gali padėti išaiškinti ginklų atsiradimo būdus. Tačiau, taikdariai šios veiklos nesiima, nes tarp misijai keliamų uždavinių, perimtų ginklų analizės nėra, tad nėra struktūros kaip ši funkcija turėtų būti atliekama, taip pat ir turimi resursai bei taikdarių paruošimas prioritetizuojamas kitoms sritims. Visa tai komplikuoja perimtų ginklų identifikavimo ir dokumentavimo darbą, tokiu būdu apsunkinant tolimesnį nelegalių ginklų analizės darbą, atliekamą embargo stebėjimo grupės.

JT misija Malyje turi žymiai mažesnes galimybes perimti iš teroristų ginklus. Misija neturi anti-teroristinės veiklos mandato, nekontroliuoja pasienio kovotojų, nusiginklavimo programose teroristai nedalyvauja bei misija yra priklausoma nuo vietos vyriausybės noro bendradarbiauti, kuri taikdarių į procesus neįtraukia o pačios pateikiami duomenys nėra naudingi. Iš esmės, teroristų ginklai perimami nebent atsitiktinių transporto priemonių patikrinimų metu arba tuomet, kai teroristai nukaunami išpuolių prieš taikdarius metu. Taigi, MINUSMA turi mažesnes galimybes nei MONUSCO rinkti informaciją apie teroristų ginklus. Tačiau, priešingai nei KDR atveju, šioje misijoje yra tam tikra duomenų kaupimo ir tyrimo struktūra. Nors surenkami maži kiekiai ginklų, tačiau analizės procedūros misijos viduje leidžia susieti skirtingus teroristus ir suprasti jų pajėgumus, anot vieno iš respondentų: “Žvalgybiniai pajėgumai yra pajėgūs suvokti teroristų ginklavimąsi.”¹²⁸ Bet, nepaisant turimų galimybių, misija neturi mandato aiškintis kaip ginklai atsiranda teroristų rankose, pastaroji atsakomybė tenka vietos valdžiai ar sankcijų teroristams įgyvendinimo stebėtojams. Tačiau ir šiuo

¹²⁷ International Peace Institute, “The UN Intervention Brigade in the DRC”, *IPI*, New York, 2013, <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/ipi_e_pub_un_intervention_brigade_rev.pdf>[Žiūrėta 2020 05]

¹²⁸ Interviu su MINUSMA misijoje dirbusiu politinio proceso įgyvendinimo stebėtoju, atsakymai pateikti raštu gegužės 23 d.

atveju, informacijos nepatikimumo bei nepakankamumo iššūkis išlieka, nes ginklų dokumentavimo bei duomenų perdavimo procesas yra nestruktūruotas, neturintis konkrečių bendradarbiavimo uždavinių, tad pateikiami duomenys nėra išnaudojami aiškinantis teroristų ginklavimo priežastis.

Išvados

Darbas patvirtina konfliktų šalyse veikiančių tarptautinių taikos palaikymo misijų svarbą aiškinantis nelegalios ginkluotės plitimo priežastis. Šios užima unikalią padėtį, kuri gali būti išnaudojama nelegalių ginklų tiekimo kelių monitoringui. Dokumentuodamos bei analizuodamos perimamus smulkiuosius ginklus, šios gali būti svarbiu faktoriumi išaiškinant ginklų tiekimo šaltinius, plitimo būdus bei įvertinant ginkluotų kovotojų turimus pajėgumus. Tačiau, nepaisant tiek akademinėje literatūroje, tiek JT struktūroje įsitvirtinusios nuostatos, jog smulkiųjų ginklų kontrolė, kartu su šių plitimo priežasčių analize, yra svarbi taikdarystės sąlyga, analizuotų taikos palaikymo misijų indėlis į ginklų analizės darbą yra itin menkas, nepaisant turimo potencialo.

Darbe identifikuota, kad taikdarių įsitraukimą į sisteminį ginklų sekimą sunkina resursų trūkumas, nepakankamos personalo kompetencijos, duomenų sisteminimo bei analizės struktūros nebuvimas, tačiau, pirminė, apsunkinanti priežastis yra mandato nebuvimas. Kadangi smulkiųjų ginklų sekimas nėra apibrėžta taikdarių atsakomybė, nėra ir formalios struktūros šio tikslo įgyvendinimui, tad taikdarystės resursai prioritetizuojami kitoms ginklų kontrolės sritims, kurios, nebūtinai duoda norimą rezultatą, to pavyzdys: MONUSCO vykdoma pasienio kontrolė. Tačiau, apžvelgus tyrimo atvejus, matoma, jog net ir nesant formalaus pavedimo vykdyti šią veiklą, misijų viduje esama bandymų, kylančių iš pačių taikdarių iniciatyvos, stiprinti konflikte cirkuliuojančių ginklų analizės pajėgumus, pvz. į tai orientuotas žvalgybos dalinys MINUSMA struktūroje. Tačiau, nesant politinio pavedimo vykdyti analizę, ši veikla neturi didelio poveikio, apart misijos operacijų planuotojų informavimo apie teroristų turimų pajėgumų dydį, tačiau tai neprisideda prie ginklų plitimo kelių išaiškinimo ir atsakomybės užtikrinimo.

Misijoms keliami riboti uždaviniai ginklų analizės aspektu skatina kelti klausimus kokios galėtų būti to priežastys. Galbūt tai sietina su tuo, jog JT struktūroje esama atskirų analizės organų. Tačiau, darbe matyti, jog net ir esant šiems, jie yra

priklausomi nuo aktyvaus taikdarių įsitraukimo. Darbas įrodo, jog nepaisant to, kad pirminė atsakomybė už analizės veiklą gali būti perduodama kitiems ekspertiniams organams, taikos palaikymo misijos vistiek išlieka esminiu veikėju šiame procese. Misijų pajėgumų stiprinimas bei didesnių užduočių formulavimas ginklų dokumentavimo bei analizės aspektu gali padėti atsakyti kaip smulkieji ginklai atsiranda konflikte veikiančių kovotojų rankose. Tačiau, analizuoti misijų atvejai rodo, jog Jungtinių Tautų struktūroje tai daroma itin vangiai. Su kuo sietinas šių taikos palaikymo misijų blankus vaidmuo, analizuojant smulkiųjų ginklų plitimą savo veiklos zonose, galėtų būti niša tolimesniems tyrimams. Taip pat, darbe analizuojamos tik Jungtinių Tautų misijos, kitų organizacijų įgyvendinamos praktikos nėra apžvelgiamos, tad kitiems konfliktų zonose veikiantiems tarptautiniams veikėjams keliami ginklų analizės uždaviniai taip pat galėtų būti ateities tyrimų klausimu.

Karantino sukelti iššūkiai

Pirminis darbo planas nebuvo išpildytas, didele dalimi prie to prisidėjo COVID 19 sukeltos pandemijos padariniai. Visų pirma kilo sunkumų pasiekti Jungtinių Tautų Organizacijos institucijų darbuotojus Niujorke. Kadangi situacija šiame mieste yra itin komplikauta ir JT sekretoriatas nedirba, didžioji dalis ekspertų neatrašė arba atsiliepė tik gegužės mėnesio antrojoje pusėje. Taip pat, buvo sunku pasiekti taikos palaikymo misijų darbuotojus, kurie dėl įtemptos situacijos buvo linkę nukelti interviu vėlesniam laikui. Net ir tie, kurie patikino atsakysiantys į klausimus raštu, gana ilgai delsė atsiųsti atsakymus. Dėl šių priežasčių, apžvelgiant JT misijos KDR atvejį, teko remtis kitais šaltiniais, pvz. kitų autorių atliktais interviu su misijos personalu. JT misijos Malyje atveju, nors respondentų atsakymų ir nebuvo daug, tačiau šie buvo pakankamai išsamūs.

Literatūros sąrašas

1. Anders Holger "Monitoring illicit arms flows. The Role of UN Peacekeeping Operations" Small Arms Survey, Geneva, 2018
2. BBC "Mali arrests suspected Bamako hotel attacks mastermind", BBC, 2016, <<https://www.bbc.com/news/world-africa-36115322>>

3. Bevan James, McDonald Glenn, "Weapons Tracing and Peace Support Operations. Theory or Practice?", Small arms survey, Issue Brief, Number 4, March 2012
4. Bevan James "Revealing Provenance: Weapons Tracing during and after Conflict." Kn. Small Arms Survey "Shadows of War" Cambridge: Cambridge University Press, 2009
5. Boucher Alix J. "UN Panels of Experts and UN Peace Operations: Exploiting Synergies for Peacebuilding", The Stimson Center, Washington, 2010
6. Cooper Neil, "Putting Disarmament Back in the Frame." Review of International Studies, 32(2), 2006
7. Conflict Armament Research, "Investigating cross-border weapon transfers in the Sahel", Conflict Armament Research Ltd., London, 2016
8. Curran David, "Muddling on through? Cosmopolitan peacekeeping and the protection of civilians", International Peacekeeping, 24(1), 2017
9. Fleming Colin "New of Old Wars? Debating a Clausewitzian Future", Journal of Strategic Studies, 01 April, Vol.32(2), 2009
10. Goldstein Joshua S., "Winning the war on war: The decline of armed conflict worldwide", Plume Books, 2012
11. Greene Owen, Marsh Nic "Small Arms, Crime and Conflict : Global Governance and the Threat of Armed Violence", Routledge, 2013
12. Hers Monica, Santos Victoria "The disconnect between arms control and DDR in peace processes", Contemporary Security Policy, 03 April, Vol.40(2), 2019
13. International Peace Institute, "The UN Intervention Brigade in the DRC", *IPi*, New York, 2013, <https://www.ipinst.org/wp-content/uploads/publications/ipi_e_pub_un_intervention_brigade_rev.pdf>
14. Kaldor Mary, "New and old wars" Polity Press, Cambridge, 2006
15. Karlsrud John, C Smith Adam, "Europe's Return to UN Peacekeeping in Africa? Lessons from Mali", International Peace Institute. 2015, <<http://www.ipinst.org/2015/07/europes-return-to-un-peacekeeping-in-africa-lessons-from-mali>>
16. Kennedy Caroline, Waldman Thomas, "The changing nature of intrastate conflict and 'new wars'", Kn. Edward Newman "Handbook of civil wars", New York, Routledge, 2014
17. LeBrun Emilie, Rigual Christelle, "Monitoring UN Arms Embargoes. Observations from Panels of Experts", Small Arms Survey, Geneva, 2016

18. Levin Jamie, Miodownik Dan, "The Imperative to Explore the Impact of Disarmament on Peacemaking Efforts and Conflict Recurrence." *Peace Economics, Peace Science and Public Policy* 22.4, 2016
19. Lynch Colum, "Congolese Cover-Up", *Foreign Policy*, Washington, 2018, <<https://foreignpolicy.com/2018/11/27/congolese-cover-up-un-congo-murder-zaida-catalan-michael-sharp/>>
20. Mann Michael, "Have wars and violence declined?", *Theory and Society*, Vol.47(1), 2018
21. Mangan Fiona, Matthias Nowak, "The West Africa-Sahel Connection. Mapping Cross-border Arms Trafficking", *Small Arms Survey*, Geneva, 2019
22. Max Weber in *Weber's Rationalism and Modern Society*, translated and edited by Tony Waters and Dagmar Waters. Palgrave Books 2015
23. McDonald Gleen, LeBrun Emile, "Shadows of war", *Small Arms Survey*, Cambridge University Press, Cambridge, 2009
24. Mike Bourne "Arming Conflict. The Proliferation of Small Arms", Palgrave Macmillan, United Kingdom, 2007
25. Muggah Robert "Negotiating Disarmament and Demobilisation: A Descriptive Review of the Evidence" *Colombia Internacional*, (77), 2013
26. Münkler Herfried "The New Wars" Polity, Cambridge, 2005
27. Nadia Khomani "Burkina Faso hotel attack: 18 nationalities among dead", *The Guardian*, 2016, <<https://www.theguardian.com/world/2016/jan/15/security-forces-battle-suspected-jihadists-in-burkina-faso-capital>>
28. Nordli David, Lindboe Morten, "Intelligence in United Nations Peace Operation. A case study of the All Source Information Fusion Unit in MINUSMA", *Norwegian Defence International Centre*, 2017. <<https://fhs.brage.unit.no/fhs-xmlui/bitstream/handle/11250/2437758/Intelligence2.pdf?sequence=1&isAllowed=y>>
29. Novosselloff Alexandra, Abdenur Adriana Erthal, Mandrup Thomas, Pangburn Aaron "Assessing the Effectiveness of the United Nations Mission in the DRC/ MONUC-MONUSCO" *Norwegian Institute of International Affairs*, Oslo, Norway, 2019
30. Passmore Timothy JA, Shannon Megan, Hart Andrew F. "Rallying the troops: Collective action and self-interest in UN peacekeeping contributions." *Journal of Peace Research* 55.3 (2018)
31. Permanent Mission of France to the United Nations, "Peacekeeping", Ministry of Europe and Foreign Affairs of France, 2020, <<https://onu.delegfrance.org/Peacekeeping-10194>>

32. Richards Joanne, "Matching Needs and Resources: Small Arms Control Initiatives in the Greater Sahel, 2015–2016", Internationales Konversionszentrum Bonn Bonn International Center for Conversion GmbH, Bonn, 2016
33. Rietjens Sebastiaan, Ruffa Chiara, "Understanding Coherence in UN Peacekeeping: A Conceptual Framework", International Peacekeeping, 26.4, 2019, 383-407 p.
34. Roser Max, Nagdy Mohamed, "Peacekeeping", Our world in Data, 2019 <<https://ourworldindata.org/peacekeeping>>
35. Savey Anne, Boisvert Marc-Andre, "The process of Disarmament-Demobilization-Reintegration (DDR) in Mali: a journey full of pitfalls", Foundation pour la Recherche Strategique, 2018, <<https://www.frstrategie.org/en/programs/observatoire-du-monde-arabo-musulman-et-du-sahel/process-disarmament-demobilization-reintegration-ddr-mali-journey-full-pitfalls-2018>>
36. Schulhofer-Wohl Johan, Sambanis Nicholas "Disarmament, Demobilization, and Reintegration Programs", Fyris Tryck, Sweden, 2010
37. Shiotani Himayu, Pranešimas konferencijoje "Enhancing Arms Control Policy in the United Nations Peace operation Practice", Niujorkas, JAV, 2019-10-25
38. Sieff Kevin, "The world's most dangerous U.N. mission. The al-Qaeda threat in Mali presents a new challenge to U.N. peacekeepers." Washington post, 2017, <https://www.washingtonpost.com/sf/world/2017/02/17/the-worlds-deadliest-u-n-peacekeeping-mission/?utm_term=.eccd98d39d8b>
39. Small arms survey "Weapons Compass. Mapping Illicit Small Arms Flows in Africa", Geneva, 2019, <<http://www.smallarmssurvey.org/fileadmin/docs/U-Reports/SAS-AU-Weapons-Compass.pdf>>
40. Souleymane Ag Anara, Emma Farge "Militants strike north Mali airports with suicide truck, rockets", Reuters, 2016, <https://www.reuters.com/article/us-mali-security/militants-strike-north-mali-airports-with-suicide-truck-rockets-idUSKBN13P208>
41. Sovereign Wealth Fund Institute "Democratic Republic of Congo", 2012, <<https://www.pwc.com/gx/en/transportation-logistics/publications/africa-infrastructure-investment/assets/drc.pdf>>
42. Spear Joanna, "The Disarmament and Demobilisation of Warring Factions in the Aftermath of Civil Wars: Key Implementation Issues" Civil Wars, 2(2), 1999
43. Stearns Jason, "The Art of the Possible: MONUSCO's New Mandate", New York University, Center on International Cooperation, New York, 2018

44. Stockholm International Peace Research Institute “Arms Embargoes”, Sweden, 2019 <<https://www.sipri.org/databases/embargoes>>
45. Stimson Center, Better World Campaign “Challenges and the Path Forward for MONUSCO”, 2016, <<https://betterworldcampaign.org/wp-content/uploads/2016/07/Stimson-BWC-MONUSCO-Paper-FINAL.pdf>>
46. The Fund for Peace, “Fragile States Index” 2019, <<https://fragilestatesindex.org/analytics/fsi-heat-map/>>
47. Theunens Reynaud, “Achieving Understanding in Contemporaneous UN Peace Operations: the Joint Mission Analysis Centre (JMAC) - the all source info fusion unit (ASIFU)”, 2015
48. Toft Monica D., “Securing the Peace: The Durable Settlement of Civil Wars”, Princeton University Press, Princeton, NJ. 2009
49. UN Department of Political and Peacebuilding Affairs “Provisional Guidelines for DPKO Mission on support to Security Council Panels.”, New York: United Nations, 2010
50. UNITED NATIONS, “Fifth Committee Reviews Budget Proposal for Mission in Democratic Republic of Congo, Draft Resolution on Financing Interim Force in Lebanon also Introduced”, New York: United Nations, 2019, <<https://www.un.org/press/en/2019/gaab4324.doc.htm>>
51. UNITED NATIONS GENERAL ASSEMBLY “Financing of the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo”, New York: United Nations, 2019
52. UNITED NATIONS General Assembly “Report of the Security Council for 2018”, New York:United Nations, 2019
53. UNITED NATIONS ISIL (Da'esh) & Al-Qaida Sanctions Committee Monitoring Team “Reports”, New York: United Nations, <<https://www.un.org/securitycouncil/sanctions/1267/monitoring-team/reports>>
54. United Nations Office for Disarmament Affairs, “Small arms:Tracing”, New York:United Nations, <<https://www.un.org/disarmament/convarms/small-arms-tracing/>>
55. UNITED NATIONS Panel on UN Peace Operations “Comprehensive review of the whole question of peacekeeping operations in all their aspects”, New York: United Nations, 2000
56. UNITED NATIONS, “Peacekeeping.Our History”, <<https://peacekeeping.un.org/en/our-history>>
57. UNITED NATIONS, “Peacekeeping.Troop and Police Contributors”, <<https://peacekeeping.un.org/en/troop-and-police-contributors>>

58. UNITED NATIONS “Report of the Panel of Governmental Experts on Small Arms” (A/52/298), New York: United Nations, 1997
59. UNITED NATIONS “Report of the Secretary-General on the work of the organization. Supplement to an agenda for peace: Position paper of the Secretary-General on the occasion of the fiftieth anniversary of the United Nations”, New York, 1995
60. UNITED NATIONS Secretary-General “The illicit trade in small arms and light weapons in all its aspects”, New York, 2016.
61. UNITED NATIONS Secretary-General “United Nations in Severe Financial Crisis, Secretary-General Tells Fifth Committee Meeting on 2020 Budget, Stressing ‘Our Work and Our Reforms Are at Risk’”, New York: United Nations, 2019
62. UNITED NATIONS Secretary-General, “Situation in Mali”, New York: United Nations, 2020.
63. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL “FACT SHEET ON THE 1533 DEMOCRATIC REPUBLIC OF THE CONGO SANCTIONS COMMITTEE (2004)”, New York: United Nations, 2019
64. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2502 (2019)”, New York: United Nations, 2019
65. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo” (S/2019/469)”, New York: United Nations, 2019
66. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2502 (2019)”, New York: United Nations, 2019
67. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Letter dated 22 January 2013 from the President of the Security Council addressed to the Secretary-General”, New York: United Nations, 2013
68. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo”, New York: United Nations, 2019
69. UNITED NATIONS, “Security Council, Unanimously Adopting Resolution 2502 (2019), Extends Mandate of Stabilization Mission in Democratic Republic of Congo”, New York: United Nations, 2019 <<https://www.un.org/press/en/2019/sc14059.doc.htm>>
70. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Resolution 2502 (2019)”, New York: United Nations
71. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, “Special report of the Secretary-General on the strategic review of the United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo”, (S/2017/826), New York: United Nations, 2017

72. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, "Final report of the Group of Experts on the Democratic Republic of the Congo", New York: United Nations, 2014
73. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, "Resolution 2235 (2015)", New York: United Nations, 2015
74. UNITED NATIONS SECURITY COUNCIL, "Resolution 2480 (2019)", New York: United Nations, 2019
75. Van Creveld Martin, "The transformation of war", The Free Press, New York, 1991,
76. Van der Lijn Jaïr, "Assessing the Effectiveness of the United Nations Mission in Mali/ MINUSMA", Norwegian Institute of International Affairs, Oslo, 2019
77. Vogel Christoph, Stearns Jason K., "Kivu's Intractable Security Conundrum, Revisited," African Affairs, 2018
78. Weber, Max. "Weber's Rationalism and Modern Society", vertimas T. Waters ir D. Waters, *Palgrave*, 2015,

Summary

The Role of Peacekeeping operations in monitoring the proliferation of small arms in conflict zones

In the past few decades we are facing a rise of non-state actors around the globe, which challenges the notion of sovereignty and become competitors of the state in the fight for a monopoly of power. Because of the weakening role of the state, the traditional, conventional war between the states is being replaced by a high number of low intense conflicts within the states. Civil wars with a high number of non-state actors involved erupted massively around the globe and became the dominant type of warfare these days. In such a context, expensive and highly sophisticated weapons became irrelevant, because non-state actors are unable to acquire them. According to the "new wars" thinkers, cheap, easily acquired, and easy to use small arms became the most popular weapons or the oxygen of modern wars. The proliferation of these weapons and easy access to them allows everyone interested to use force and complicates the likelihood of a peaceful conflict solution. Based on this rationale, the control of these weapons could help prevent the spread of conflict, so it becomes an important condition for peace-building.

But for adequate control measures, it is important at first to understand the ways and the reasons of the proliferation of those weapons. "New wars" thinkers argue that the conflict or post-conflict states, because of weak capacities and blurring boundaries between the state and non-state actors, can not independently prevent the proliferation of those weapons, so there is a need for

outside intervention in order to stabilise the situation. Following this logic, the work is analysing the role of international peacekeeping operations in monitoring the proliferation of illegal small arms in their operating areas. Various analysis has been done before analysing the small arms control measures taken by peacekeepers in conflict zones, but most of them are focused only on the success of disarmament, demobilisation and reintegration programs (DDR), leaving aside other small arms prevention-oriented activities unexploited in the academic literature. In response to this, thesis is analysing the role of peacekeeping missions in monitoring the proliferation of small arms, the author is interested to answer to what extent those missions are capable to analyse the reasons of a high number of illegal small arms operating in the conflict zones and what variables challenges this work.

To reach this goal, two cases have been taken into analysis - the United Nations stabilisation mission in the Democratic Republic of the Congo (MONUSCO) and the United Nations Multidimensional Integrated stabilisation mission in Mali (MINUSMA). This qualitative work at first identifies the ways how those missions are engaged in monitoring activities, by analysing the mandates, reports, evaluations, and other official documents. The second task is to show practical implementation challenges, which prevents peacekeepers from more active weapons tracing activities. This has been done by interviewing intelligence officers who have practical working experience in analysed missions.

Thesis observed that no matter the fact that monitoring small arms proliferation is an important condition to reduce violence and peacekeepers can make a significant contribution in this area, the latter are limited engaged in this activity. Systematic collection and analysis of data regarding material encountered by peacekeeping missions can provide important information about sources and supply chains of armed actors illicitly procuring arms. But despite the mission's capacities and potential, they do not have a mandate to monitor the illegal proliferation of small arms. It is the core challenge, preventing more active systematic weapons tracing activities. In the case of MINUSMA, the thesis observed that despite the formal mandate, mission's personnel were active in seized weapons documentation and analysis activities, but the absence of mandate for such work prevented the wider impact of these efforts.

All in all, the thesis confirmed that peacekeeping missions can make a significant contribution in combatting illicit arms flows to the conflict zones, but the absence of a political mandate limits the impact of their monitoring activities. In addition to this, lack of intelligence and analysis capabilities within the missions, lack of resources, competences of peacekeepers also complicates the involvement in illicit weapons proliferation analysis.

PRIEDAS 1

Interviu gairės

1. Kaip apibrėžtumėte pagrindines savo atsakomybes, dirbant Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) situacijos stabilizavimo misijoje Malyje (MINUSMA)?
2. Ar prisidedate/ prisidėdavote savo veikla prie kovotojų nuginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos (DDR) programos įgyvendinimo? Jei taip, kokiomis formomis?
3. Kaip yra įgyvendinamas kovotojų nuginklavimas, kaip viena iš nuginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos programos dalių?
4. Ar vyksta taikdarių apmokymai kaip vykdyti kovotojų nuginklavimo darbą? Jei taip, ar pasiruošimas vyksta prieš vykstant į misiją ar jau pačios misijos metu?
5. Kokiais kitais būdais, be kovotojų nuginklavimo programų vykdymo, taikdariai perima teroristų bei ginkluotų kovotojų naudojamus ginklus? (pvz. Perimant operacijų metu nukautų teroristų ginklus)
6. Kokia yra procedūra, susijusi su smulkiaisiais ginklais, kuriuos MINUSMA perima/konfiskuoja iš konflikte veikiančių veikėjų?
7. Galbūt galite pakomentuoti tolimesnę eigą, po to kai ginklai yra perimami? Ar šie prieš sunaikinant arba perduodant vietos valdžios struktūroms yra dokumentuojami? (Atsakius ne, 8-11 klausimus praleisti)
8. Kokiu tikslu perimtų smulkiųjų ginklų informacija yra dokumentuojama? Kurie pareigūnai yra atsakingi už ginklų identifikavimą bei kokia informacija yra fiksuojama? (pvz. ginklo modelis, konfiskavimo vieta...?)
9. Ar ši informacija yra saugoma bei analizuojama misijos struktūroje bei kuris dalinys už tai atsakingas? Pvz. Jungtinis duomenų analizės centras (JMAC) arba Įvairiapusės informacijos dalinys (ASIFU)
10. Ar tiesiogiai prisidedate/ prisidėdavote prie perimtų smulkiųjų ginklų dokumentavimo darbo? (Atsakius ne, sekantį klausimą praleisti)
11. Remiantis savo darbo patirtimi, kokie pagrindiniai iššūkiai kyla siekiant identifikuoti bei dokumentuoti perimtus smulkiuosius ginklus?
12. Ar JTO situacijos stabilizavimo misija Malyje bendradarbiauja su kitais šalyje veikiančiais tarptautiniais veikėjais, pvz. Europos Sąjungos misijomis ar Prancūzų pajėgomis, siekiant

išaiškinti organizuoto nusikalstamumo bei neteisėto smulkiųjų ginklų tiekimo kelius? Jei taip, galbūt galite pakomentuoti kokiomis formomis.

PRIEDAS 2

Informantas Nr 1

Raštu pateikti atsakymai į klausimus: gegužės mėn. 5 d.

1. Kaip apibrėžtumėte pagrindines savo atsakomybes, dirbant Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) situacijos stabilizavimo misijoje Malyje (MINUSMA)?

Misijos vadavietėje buvau žvalgybos skyriaus vieno iš poskyrio viršininku. Atsakingas už informacijos surinkimą, tinkamą jos apdorojimą ir informacinių poreikių identifikavimą,

2. Ar prisidedate/ prisidėdavote savo veikla prie kovotojų nuginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos (DDR) programos įgyvendinimo? Jei taip, kokiomis formomis?

Prie to neteko prisidėti

3. Kaip yra įgyvendinamas kovotojų nuginklavimas, kaip viena iš nuginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos programos dalių?

Buvau tik šių įvykių dalinis stebėtojas. Visų pirma, derėtų nepamiršti, kad “kovotojų” terminas taikomas toli gražu ne visiems. Nuginkluojamieji kovotojai buvo suinteresuotų politinių partijų dalimi (tokių ginkluotų grupių buvo ir yra daug, jos nuolat kinta ir maišosi tarp savęs), todėl tas nuginklavimas buvo sąlyginai sklandus. Tačiau nereikia pamiršti ir kitų kovotojų – teroristinių grupuočių ir organizacijų, kurios tokiuose procesuose visiškai nedalyvauja ir atvirkščiai – tik stiprėja ir ginkluojasi.

4. Ar vyksta taikdarių apmokymai kaip vykdyti kovotojų nuginklavimo darbą? Jei taip, ar pasiruošimas vyksta prieš vykstant į misiją ar jau pačios misijos metu?

Kiek atsimenu, ginkluotę surinkdavo vietinės pajėgos.

5. Kokiais kitais būdais, be kovotojų nuginklavimo programų vykdymo, taikdariai perima teroristų bei ginkluotų kovotojų naudojamus ginklus?

Taikdariai su politiniais kovotojais nekonfliktavo ir nekariavo. Tai buvo vykdoma derybu ir politinių susitarimų keliu. O teroristinės organizacijos puldinėjo ir puldinėja visus, tiek UN tiek tuos “politinių grupių” kovotojus.

6. Kokia yra procedūra, susijusi su smulkiaisiais ginklais, kuriuos MINUSMA perima/konfiskuoja iš konflikte veikiančių veikėjų?

Negaliu atsakyti

7. Galbūt galite pakomentuoti tolimesnę eigą, po to kai ginklai yra perimami? Ar šie prieš sunaikinant arba perduodant vietos valdžios struktūroms yra dokumentuojami?

Surinkti ginklai buvo išdalinami savisaugos padaliniais, kad galėtų saugotis nuo teroristinių grupuočių. Tačiau tie savisaugos būriai ir buvo tos pačios “politizuotų” kovotojų grupuotės. Jiems buvo išduodami “pažymėjimai” kurie juos prilygindavo prie viešosios tvarkos sergėtojų. Tai tie patys kovotojai tik su dokumentu “legalizuojančių” jų veiklą. Visuomenė buvo pasipiktinusi, kad kovotojas, kuris vakar plėšė ar terorizavimo vietinius, kita dieną tapo viešosios tvarkos sergėtoju. Tai patys galite įsivaizduoti, ar pasikeitė kas, ar ne.

8. Kokiu tikslu perimtų smulkiųjų ginklų informacija yra dokumentuojama? Kurie pareigūnai yra atsakingi už ginklų identifikavimą bei kokia informacija yra fiksuojama? (pvz. ginklo modelis, konfiskavimo vieta...?)

Iš metus ten praleisto laiko galiu daryti prielaidą, kad niekaip tai nebuvo apiforminama.

9. Ar ši informacija yra saugoma bei analizuojama misijos struktūroje bei kuris dalinys už tai atsakingas? Pvz. Jungtinis duomenų analizės centras (JMAC) arba Įvairiapusės informacijos dalinys (ASIFU)

JMAC tik yra tarpininkas šių procesų, negaliu atsakyti, ar jie kaupė kažkokią panašią informaciją. ASIFU nebeegzistuoja nuo 2017 gegužės mėn. Buvau tuo metu kai ASIFU buvo integruota į UN U2 (žvalgybos skyrių). Pats pradžioje buvau ASIFU dalimi, kol neprijungė prie U2. Tad mes nieko apie tai nekaupėme ir neanalizavome.

10. Ar tiesiogiai prisidedate/ prisidėdavote prie perimtų smulkiųjų ginklų dokumentavimo darbo? (Atsakius ne, sekantį klausimą praleisti)

Ne

11. Remiantis savo darbo patirtimi, kokie pagrindiniai iššūkiai kyla siekiant identifikuoti bei dokumentuoti perimtus smulkiuosius ginklus?

-

12. Ar JTO situacijos stabilizavimo misija Malyje bendradarbiauja su kitais šalyje veikiančiais tarptautiniais veikėjais, pvz. Europos Sąjungos misijomis ar Prancūzų pajėgomis, siekiant išaiškinti organizuoto nusikalstamumo bei neteisėto smulkiųjų ginklų tiekimo kelius? Jei taip, galbūt galite pakomentuoti kokiomis formomis.

Šios organizacijos nors ir veikia vienam tikslui, tačiau pati informacijos apsikeitimo procedūra nebuvo labia džiugiai priimama. Nei vieni nei kiti nenorėjo atskleisti to ką žino. Dažniausiai apsikeisdavome bendra informacija, kuri labia daug niekam nepagelbėdavo. Vieni ir kiti saugodavo savo šaltinius ir metodus. Be to, nereikia pamiršti, kad tai jungtinės tautos. Visa vienos šalies surinkta informacija pirmiausia keliaudavo į savo nacionalinį biurą, o tik paskui atsijota informacija buvo pateikiama jau visiems. Tad daug kas būdavo įslaptinama ir nesidalinama, aiškinant tai nacionalinio saugumo klausimu, tad dalintis negalima (to niekur nerasite patvirtinimų, bet taip viskas veikė. Esu būtent iš to skyriaus, kur ta informacija ir vaikščiodavo). Tenka pripažinti, kad kiekvienos šalies nacionalinis interesas buvo aukščiau JT.

Informantas Nr. 2

Raštu pateikti atsakymai į klausimus: gegužės mėn. 7 d.

1. Kaip apibrėžtumėte pagrindines savo atsakomybes, dirbant Jungtinių Tautų Organizacijos (JTO) situacijos stabilizavimo misijoje Malyje (MINUSMA)?

Vykdytos užduotys (jų pobūdis, trukmė, rezultatai ir t. t.):

- Supports Analysts;
- Provides iBase training;
- Responsible for the Admin in U2;
- Responsible for Database quality;
- Participates in the intelligence information management;
- Plans and conducts INTEL training for the FHQ secondarily for the Sector HQ's, in close cooperation and coordination with the Intel Trainer in the Plans cell.

2. Ar prisidedate/ prisidėdavote savo veikla prie kovotojų nuginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos (DDR) programos įgyvendinimo? Jei taip, kokiomis formomis?

Buvau atsakingas už duomenų bazės kokybę – gaudavome raportus iš MILOPS ir jų pateiktą informaciją sukeldavome į duomenų bazę. Buvo teikiama bendrinė informacija susijusi su DDR procesu – kiek perimta ginklų (vnt.), kiek ir su kuo bendrauta, vieta ir kokios kilo problemos. Vėlesniame etape šia informaciją apdorodavo analitikai.

- 3. Kaip yra įgyvendinamas kovotojų nuginklavimas, kaip viena iš nuginklavimo, demobilizacijos ir reintegracijos programos dalių?**

Tiesiogiai nedalyvavau – manau atsakys kolegos, vykde MILOPS pareigas.

- 4. Ar vyksta taikdarių apmokymai kaip vykdyti kovotojų nuginklavimo darbą? Jei taip, ar pasiruošimas vyksta prieš vykstant į misiją ar jau pačios misijos metu?**

Kiek žinau, pasirengimo misijai etape, kolega vyko į tarptautinių stebėtojų kursus.

- 5. Kokiais kitais būdais, be kovotojų nuginklavimo programų vykdymo, taikdariai perima teroristų bei ginkluotų kovotojų naudojamus ginklus? (pvz. Perimant operacijų metu nukautų teroristų ginklus).**

Raportuose po bazių užpuolimo atliktų analizių, būdavo pateikiama statistika, kokią ginkluotę ir kiek jos naudojo oponuojančios grupuotės. Nemažai ginkluotės perimdavo vietinė kariuomenė, bet tiksli informacija su JT atstovais nesidalindavo, tik abstrakčiai pateikdavo informaciją, kad buvo rasta, perimta ar konfiskuota ginklų.

- 6. Kokia yra procedūra, susijusi su smulkiaisiais ginklais, kuriuos MINUSMA perima/konfiskuoja iš konflikte veikiančių veikėjų?**

Atsakyti negaliu

- 7. Galbūt galite pakomentuoti tolimesnę eigą, po to kai ginklai yra perimami? Ar šie prieš sunaikinant arba perduodant vietos valdžios struktūroms yra dokumentuojami?**

Atsakyti negaliu

- 8. Kokių tikslų perimtų smulkiųjų ginklų informacija yra dokumentuojama? Kurie pareigūnai yra atsakingi už ginklų identifikavimą bei kokia informacija yra fiksuojama? (pvz. ginklo modelis, konfiskavimo vieta...?)**

Atsakyti negaliu

- 9. Ar ši informacija yra saugoma bei analizuojama misijos struktūroje bei kuris dalinys už tai atsakingas? Pvz. Jungtinis duomenų analizės centras (JMAC) arba Įvairiapusės informacijos dalinys (ASIFU)**

MINUSMA FHQ U2 – visa informacija t. b. saugoma ribotos prieigos tinkle.

- 10. Ar tiesiogiai prisidedate/ prisidėdavote prie perimtų smulkiųjų ginklų dokumentavimo darbo? (Atsakius ne, sekantį klausimą praleisti)**

Ne.

- 11. Remiantis savo darbo patirtimi, kokie pagrindiniai iššūkiai kyla siekiant identifikuoti bei dokumentuoti perimtus smulkiuosius ginklus?**

-

- 12. Ar JTO situacijos stabilizavimo misija Malyje bendradarbiauja su kitais šalyje veikiančiais tarptautiniais veikėjais, pvz. Europos Sąjungos misijomis ar Prancūzų pajėgomis, siekiant išaiškinti organizuoto nusikalstamumo bei neteisėto smulkiųjų ginklų tiekimo kelius? Jei taip, galbūt galite pakomentuoti kokiomis formomis.**

Vyksta glaudus bendradarbiavimas – dalinamasi žvalgybine informacija, analizėmis, grėsmių vertinimu. Susitikimai vyksta reguliariai – nustatytu laiku, kiekviena savaitė arba pagal poreikį. Glaudžiau bendradarbiauja MINUSMA ir EUTM. JT atstovai, Prancūzų pajėgos BARCAN, EUTM ir vietinė kariuomenė FAMa sąveikauja per sąveikos karininkus.

Informantas Nr. 3

Interviu: susirašinėjimai elektroniniais laiškais. Atsakymai pateikti gegužės 6 d. ir 8 d.

Respondentas laiškuose pristatė savo pareigas JT misijoje Malyje. Pristatė MINUSMA bendradarbiavimą su vietos pajėgomis kovotojų nuginklavimo bei perimtų ginklų dokumentavimo aspektu.

Tikino daugiau duomenų pateiksiantis artimiausiu metu

Informantas Nr. 4

Interviu: susirašinėjimai elektroniniais laiškais. Atsakymai pateikti gegužės 5 d., 8d. ir 22 d.

Respondentas pristatė, jog savo pareigas dirbant JT misijos Malyje. Šis buvo atsakingas už konfliktuojančių pusių sutartų paliaubų ir kitų susitarimų (sutarčių) laikymosi stebėjimą.

Taip pat pristatė MINUSMA bendradarbiavimą su vietos pajėgomis kovotojų nuginklavimo bei perimtų ginklų dokumentavimo aspektu. Aptarė kokie už tai yra atsakingi organai. Tačiau, teigė negalintis įvertinti kaip sėkmingai šis bendradarbiavimas vyksta.

Kadangi respondentas dalyvaudavo įreminant DDR procesą, šis pristatė jo vykdymą, pabrėždamas esminį vietos pajėgų vaidmenį ir tai, jog teroristai šiame procese nedalyvauja.

Taip pat buvo aptartas MINUSMA vykdomas bendradarbiavimas apsikeičiant žvalgybine informacija su kitais šalyje veikiančiais tarptautiniais veikėjais: Europos Sąjungos misijomis, Prancūzų pajėgomis. Pareigūnas šiuo aspektu neišsiplėtė, teigdamas, jog informacijos apsikeitimas vyksta.

Galiausiai, remdamasis asmenine patirtimi, pateikė įžvalgas dėl misijos turimų žvalgybinių pajėgumų. Teigė, jog žvalgybos duomenų patikimumas varijuoja (yra daug nepatikimos informacijos), tačiau, iš esmės, pajėgumai leidžia suvokti Malyje veikiančių teroristų ginklų šaltinius.